

СУСПІЛЬСТВО І МИ

УКРАЇНА ВИХОДИТЬ ІЗ «ТІНІ ЗАВТРАШНЬОГО ДНЯ»?

Те, що мало місце на помаранчевому київському Майдані Незалежності наприкінці листопада 2004 року, як і по всій Україні, вразило не лише західну демократію, яка дуже часто демонструвала щодо України політичну короткозорість, турбуючись, насамперед, про власне благополуччя, ніж про потенційну загрозу світові з боку Росії. Росії, котра після розпаду СРСР ніяк не може змиритися з роллю, відведеною їй історією.

Що ж передувало тому, що світ по-новому подивився на Україну, віддаючи належне її волелюбному народові?

КУДИ РУХАТИСЯ?

У серпні 1991 року перед Україною, здавалося, не існує дилеми, куди рухатися і що будувати. А саме: рухатися на Захід, будувати демократичне, правове, громадянське суспільство. Та вже через рік-другий Прем'єр-міністр Леонід Кучма домагався чітких інструкцій від Верховної Ради, що слід будувати: капіталізм чи комунізм?

Березень 1992-го — ще одна точка біфуркації для молоді держави (своєрідний пункт відліку новітньої, постіндустріальної, інформаційної доби), критичний вузол для визначення майбутніх політичних та економічних процесів.

Тоді Рух мав вибір — підтримати пропозицію першого Президента Леоніда Кравчука і стати правлячою партією або ж перетворитися на одну з багатьох «диванних партій». На жаль, ця велелюдна громадська організація обрала другий шлях, що мало вкрай негативні наслідки для України.

Усе це призвело до політичного й економічного хаосу в країні. Дотепний Мойсей Фішбейн, прекрасний український поет, очевидно, мав на увазі саме такий хаос, упорядкований за законами гри в преферанс, яку полюблив Леонід Кучма: «Чітко продумана система хаосів часом дає добре впорядковану систему». А саме: Україну, в якій пречудово почуває себе купка олігархів і животіє основна маса громадян, із кожним днем дедалі більше перетворюючись у так зване «населення», неспроможне думати й аналізувати, не здатне постояти за себе.

Нерозуміння (НЕзнання) законів синергетики не могло не викликати в країні хаосу (чого лише варта українська «багатовекторність» у зовнішній політиці!). Було проігноровано перший закон самоорганізації. Невизначеність пріоритетів державного

розвитку, відсутність усебічно обґрунтованого стратегічного напрямку руху суспільства спричинили корупцію, тіньову економіку, призвели до зростання злочинності, увімкнули «зелене світло» хабарництву, аморальності.

Україна вступила в нове тисячоліття з тягарем найрізноманітніших проблем, із безліччю нерозв'язаних завдань. Системна криза запанувала в усіх сферах життєдіяльності, бацили аморальності вразили духовне здоров'я нації.

ВИЗРІВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВИ

У свідомості совєцьких і постсовєцьких людей сталося глибоке перевертання в розумінні того, що єдиним джерелом влади є народ. І навіть після того, як на політичній мапі світу постала новітня Українська держава, в її народі не запитали, який політичний та економічний лад він хоче мати, як повинна бути організована влада і які повноваження ця влада може мати. В народі ж забракло мужності, сили волі, політичного досвіду, зрештою того, що ми називаємо сукупним інтелектом нації, аби унеможливити прихід до влади політичних авантюристів, пройдисвітів від бізнесу, представників п'ятої колонії. Відбулася механічна заміна одних правителів на інших. Так, народ їх обирав. Так, кандидати на владні посади народом обіцяли багато гарного, але внаслідок порочної структури організації влади ці обіцянки були легко забуті. Народні обранці самі визначили свій статус, свої повноваження і привілеї, не забувши при

цьому запровадити для себе статус недоторканності, тобто заздалегідь звільнили себе від відповідальності не тільки за помилки та бездіяльність, але й за карні злочини. Український політикум мав такий вигляд: парламент упереваж займався лобюванням інтересів тієї або іншої кримінально-економічної групи; Президент сконцентрував у своїх руках практично необмежену владу, але при цьому ні за що не відповідав; Кабінет Міністрів, по суті, нічого не може зробити, але відповідає за помилки, допущені Президентом.

Тим часом сама реальність висунула перед українським народом альтернативу: або докорінна зміна існуючого ладу і принципів управління з відновленням демократії, або загибель держави. Збудована Кучмою держава більше не могла існувати без революційних змін, без відновлення самоорганізації суспільства на основі переконаності членів цього суспільства.

Загроза соціального вибуху ставала дедалі очевиднішою. Вже в березні 2004 року соціально-економічна ситуація в країні була настільки загрозливою, що Голова Верховної Ради України Володимир Литвин був змушений застерегти: «Головне — не втратити Україну». Тоді ж заступник Голови ВР Олександр Зінченко висловив побоювання, що в Україні може виникнути небезпечна ситуація через олігархічну будову суспільства. Екс-міністр закордонних справ України, голова НРУ Борис Тарасюк також висловив переконання, що над Україною нависла не менша небезпека, ніж у 1991 році.

Закінчення на с. 4

Сьогодні в номері:

Президент
В. Ющенко —
людина року

стор. 2

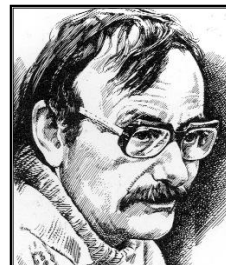
Наша
політична
культура

стор. 3

Читацьке
віче

стор. 5

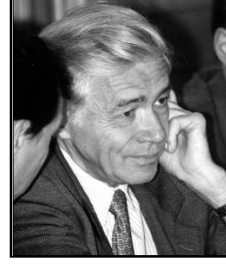
“Таких,
як я,
мільйони”

стор. 6—7

Брати
Ілленки
про
революцію

стор. 8—9

Тричі
президент
Л. Пиріг

стор. 11-12

“Аве,
Маріє...”
Антон
Морговського

стор. 13

Привиди
золота
в Диканьці

стор. 14—15

Закінчення. Початок на с. 11
ОСОБИСТЕ

ЗАКОН ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОБРА

Після закінчення інституту закинула доля Любомира Пирога до Морідина, де він працював лікарем у санаторії "Мармуровий палац". У вільний час відвідував тенісні корти. І ось одного разу з ракетками в руках з'явилася струнка, симпатична дівчина в довгій модній спідниці. Оразу видно — не місцева, не галичанка. Але звернулася до хлопця вишуканою українською мовою, причому з природною вимовою. Позналилися. Тамара Панченко, студентка з Києва.

Невдовзі після від'їзду Тамари Любомирові з Києва надійшло повідомлення про зарахування його до аспірантури. Тамара навчалася у Київському інженерно-будівельному інституті. Любомир зустрів її після занять, проводив додому. Ходили, будували спільні плани, а потім і побралися. Сьогодні, коли вже вирости діти Олесь та Мар'яна, Тамара Федотівна і Любомир Антонович — доктори наук, академіки, мають сотні наукових праць, вона — заслужений архітектор, він — заслужений діяч науки і техніки — понад сорок років разом.

Але те найперше прохання, з яким Любомир Антонович звернувся до майбутньої дружини, він пам'ятає і вдячний за згоду до сьогодні:

— Скажи, тобі, все одно, якою мовою ми говоритимемо в сім'ї?

— Все одно, — відповіла вона, не замислюючись.

— А мені не все одно, — наголосив Любомир, — Удома в нас буде українська мова. Прошу тебе дуже, рідна, єдина, кохана!

МОВА — ЦЕ ПРИНЦИПОВО

— Я народився і виховувався в Рогатині, й наш рід Пирогів був завжди активним у громадському житті. Одного мого дядька Миколу Пирога розстріляли у Києві в 1937 році. А ще один дядько, Михайло Пиріг, помер в Івано-Франківській в'язниці у 1945 році — він був активним громадським діячем у Рогатині. Я з дитинства знав, до якого роду належу, адже тоді були ще живими розповіді про січових

стрільців. До того ж батьки водили мене за руку на вечори товариства "Просвіта". Батьки прищепили любов до всього того, що зветься своїм, рідним. А вже потім я ставав на оборону свого, виявляв спротив. Але це вже було пізніше, в інституті.

Своєрідний протест був і в тому, що я на лекціях, екзаменах відповідав тільки українською мовою.

Усі предмети викладалися російською, а я конспектував одразу українською, і відповідав українською. Дійшло до того, що коли був у Ленінграді на перепідготовці як офіцер, то зловив себе на тому, що лекції читають російською, а я конспектував українською (сміється). Хоча ж у Ленінграді відповідати треба було російською.

Я читав лекції, проводив практичні заняття, спілкувався зі студентами тільки українською мовою. А тоді ж було багато іноземних студентів. Коли веду заняття і знаю, що у групі є німці, то я дещо німецькою говорив. А взагалі-то попереджав: коли вам складно, можете попроситися в іншу групу. Жоден німець не скаржився. А вже будучи головним нефрологом Міністерства охорони здоров'я, я в усіх обласних центрах проводив семінари для лікарів і виступав лише українською мовою. У Криму, щоправда, говорив російською, бо дехто справді не розумів, а я був зацікавлений донести інформацію. Донині лікарі пам'ятають мене і мої українськомовні лекції.

— На жаль, дехто тримається позиції "какая разница, на каком языке разговаривать". А для Вас українська мова — це принципово?

— Так, це було принципово і мобілізує. На той час мені потрібно було довести, що "этот упрямый националист" усе ж чогось вартий. І це мені не давало розслабитися: по-перше, я шліфував мову, а по-друге, прагнув удосконалитися у своїй професії. Звісно, не все було гладенько, були серйозні прикросі, були й курйозні історії.

— А які ще принципи Ви сповідуєте?

Архітектор Лесь Силин — надзвичайно цікавий співрозмовник

— Маю життєве кредо. Скажу яке. Я не раз перевіряв і переконався на своєму життєвому досвіді, що існує закон збереження добра. Ми всі пам'ятаємо зі школи закон збереження матерії, закон збереження енергії, а я сповідаю закон збереження добра.

Роби людям добро, навіть ні на що не сподіваючись. І саме медицина мені допомагає впроваджувати цей закон у життя. Є таке поняття в медицині: лікарю, не нашкодь. А я вважаю, що треба додати тезу: твори добро! Тому що "не нашкодь" — можна усунутися і не допомагати, а лікар повинен активно творити добро — настільки, наскільки дозволяють обставини, твої знання, зрештою, нинішній стан медицини.

МІЙ СВІТОГЛЯД ФОРМУВАЛА УКРАЇНСКА КНИЖКА І, ПЕРЕДОВСІМ, "КОБЗАР"

— "Кобзар" в українській хлібо-робській родині Галичини 30-х років був рідкісним скарбом. У нашій родині він з'явився від матиного брата. До сьогодні пам'ятаю його обкладинку, міцний і грубий, дещо

жовтуватий папір сторінок. Моя мама все своє життя могла декламувати поему "Тополя", яку зберегла в пам'яті ще у віці понад 80 років. Згадувала зі своїх шкільних років. Маю її шкільні свідоцтва, останнє засвідчує, що в 1911 році вона закінчила 5-й клас шестикласової народної школи в Рогатині, Рогатинського шкільного округу, краю Галичина. Пишалася тим, що в шкільні роки декламувала зі сцени цю поему, за що пані-вчителька Гургулова привселюдно її похвалила та поцілувала.

Читати я навчився ще до школи на заголовках статей газети "Народна справа" (великі літери) і на цьому "Кобзарі". У нас удома навпроти образів Ісуса Христа і Матері Божої, що висіли в узголів'ях ліжок, на протилежній стіні були портрети Тараса Шевченка та Івана Франка.

Пам'ять зберігає шевченківські вечори в приміщенні Рогатинської української гімназії, у товаристві "Просвіта". Це було моє дитячо-емоційне, але незгладиме і навічне залучення до генія Шевченка, без імені якого не уявляв ні рідної домівки, ні рідного міста, ні України. Хвилювали долі наймички, Катерини, Мар'яни, Оксани, уява збагачувалася постатями Гамалії, Перебенді, гайдамаків, чубатих запорожців.

Уже навчаючись в інституті, відкрив для себе прозу, й особливу "Щоденник" Поета. Він став для мене по-людськи ближчим, зрозумілішим.

Не зустріється в пам'яті перше відвідування Чернечої гори. Це був 1955 рік, перший приїзд до Києва, коли взяв відкріплення від аспірантури, яка мені не імпонувала. Але в Рогатині так і не вдалося влаштуватися на роботу. Не приймали, як гадаю, тому що був місцевим, а серед лікарів Рогатина на той час взагалі не було жодного галичанина.

До Канева добрався дніпровським паропластом удосвіта. Вирішив спочатку відвідати канівську церкву, місцевий цвинтар. Не згадується в пам'яті випадкова зустріч біля церкви зі старенькою бабунею, яка розмовляла зі мною напрочуд чистою літературною українською мовою. А звик же до мови галичанських бабусь. Її народна мова була мовою Івана Котляревського, Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Тараса Шевченка, які, піднявши її до рівня літературної, ввели до суцвіття розвинених мов світу.

На могилі Кобзаря пробув до вечора, до Києва повернувся наступного ранку. Потім неодноразово бував на цьому святому місці, не кажучи вже про 1961 та 1964 роки, але перше враження неповторне.

Замешкавши у Києві з 1958 року, не пропустив жодного шевченківського вечора чи концерту. Виконання "Заповіту" з неодмінним вставанням наповнювало мене хвилюванням, викликало почуття всеукраїнського єднання, підіймало хвилю рогатинських спогадів, будило пам'ять про батьків, про рідних. Із кінця 60-их років при виконанні "Заповіту", наслідуючи приклад "президіальних" осіб, вставали не всі, а потім, до другої половини 80-их років, у Києві виконувати його уникали.

Обурювало вилучення з авторних видань "Кобзаря" поезій "Розрита могила", "Іржавець", "Якби то ти, Богдане п'яний..." та інших. Обурювали тлумачення і коментарі до багатьох творів Шевченка.

Високу Шевченкову громадянську лірику, поезію національного й вселюдського звучання відкрив для себе вже у зрілому віці. Ніколи не перестане дивувати мене ця Людина, її людський подвиг, що з безодні рабства виніс на вершини людського духу, на сторіччя визначив їй місію духовного провідника і пророка рідного народу.

Тому перша укладена мною філателістична експозиція, представлена на різних виставках, була "Тарас Шевченко очима філателіста". Це — його життєвий і творчий шлях, перебування в Україні, Росії, Середній Азії; Шевченко і музика; Шевченко і театр; світ про Шевченка тощо.

ЗАХОПЛЕННЯ

— А звідки ця пристрасть до філателії?

— Із дитинства. І не лише до філателії. Це — риса характеру, колекціонерська жилка. У дитинстві я збирав і засушував листочки з різних дерев, збирав значки. До речі, 115 різних шевченківських значків подарував до меморіального музею Т. Г. Шевченка в Києві.

До музею-кімнати Олега Антонова подарував 157 нагрудних значків із літаками "АН". Колекціонував листівки української тематики, тобто краєвиди міст України, пейзажі України, ілюстрації до українських пісень.

— Але ж колекціонування забирє час?

— Не тільки. Воно збагачує мене емоційно, наснажує духовно. Ще з початку 60-их років почав збирати філателістичну україніку. І зараз пам'ятаю ті відчуття, коли працював над експозицією "Київська Русь через призму філателії". Це давні міста Київської Русі, це Київська Русь у мистецтві, науці, літературі, топонімі Київської Русі. Або такі експозиції: "Україна в побуті, обрядах, звичаях", "Діячі культури інших народів українського походження (з українського кореня)".

У мене понад сто публікацій із філателістичної україніки. Та чи не найбільше хвилювання охопило, коли тримав у руках марку, присвячену Роксолані, випущену поштою України.

Розпитувала
Таїсія КОСЕНКО

ДОЛІ НЕ ОБИРАЮТЬ

— **Пане Любомире, Ви вступили до медичного інституту по війні, тоді це був престижний фах. Часи змінилися, нині “в моді” інші професії.**

— Не згоден, медицина і сьогодні — престижна професія, попри всі недоліки в галузі охорони здоров'я. Лікар не може, на жаль, за нинішніх обставин повністю реалізувати свій професіоналізм, не може реалізувати навіть свого милосердя, тому що часто хворому не “по кишені” відповідні медикаменти, не забезпечена діагностична база, транспорт зношений, важко вчасно дістатися до хворого. Але, незважаючи на це, існує конкурс вступників до медичних вузів. Коли я вступав до Львівського державного медичного інституту, нині — Львівський медичний університет імені Данила Галицького, конкурс був 7,5 вступників на одне місце, але я як медаліст переваги.

— **Не шкодуєте й до сьогодні?**

— Не шкодую. Хоча як в юності, так і донині маю широке коло знайомих, можна б сказати, що дрібнюся, але про це теж не шкодую. Я мріяв про філологію, проторичний факультет університету, маючи лише 17 років, аналізуючи тогочасну ситуацію, розуміючи, мені доведеться недоговорювати, недописувати, іти на компроміси з офіційними інституціями проти своєї волі.

Остаточо ж на мій вибір вплинула така ситуація: під час війни до рідного мого Рогатина перебралися зі своєю родиною моя тітка та її чоловік, лікар Василь Лотоцький. Вони мали троє дітей, із-поміж яких — і нинішня народна артистка України Наталя Лотоцька. Коли нас бомбардували, то були поранені, і я міг спостерігати, як працював лікар Лотоцький. Це вирішально вплинуло на вибір моєї майбутньої професії. І я вдячний долі, що обрав медицину, а може, вона обрала мене. Принаймні я не пошкодував за цей вибір до кінця свого життя.

Медицина не сьогодні потрапила в глибоку скруту, вона була “в загоні” і за радянських часів. Адже відомо, що в Радянському Союзі медицина фінансувалася на засадах залишковості. Що не потрібно було для мілітаризації держави, що залишалося після важкої індустрії, — те й розподіляли на освіту, культуру, медицину. Медики були порівняно низькооплачуваною категорією, а ось щодо хворих, — то вони мали більше гарантій отримати кваліфіковану медичну допомогу.

— **Чому склалася така ситуація і де вихід?**

— Невідомо, куди йдуть державні кошти. Ми знаємо: якщо фінансування системи охорони здоров'я менше шести відсотків внутрішнього валового прибутку, — така система не функціональна.

У нас на охорону здоров'я виділяється 3,1 % — 3,2 % внутрішнього валового прибутку. Уявляєте, яка ефективність такої системи? І це при тому, що, згідно з законодавством, охорона здоров'я визнана пріоритетним напрямком державної політики України. Незважаючи на те, що середня зарплатня медиків повинна бути не нижчою від середньої зарплатні працівників промисловості, медики на 24-му місці серед інших 26 спеціальностей. І це не говорячи про становище хворих, які змушені купувати медикаменти, робити так звані благодійні внески.

— **На Вашу думку, як довго це триватиме, і де порятунок для хворих і для медиків?**

— Я вважаю, що повинна бути

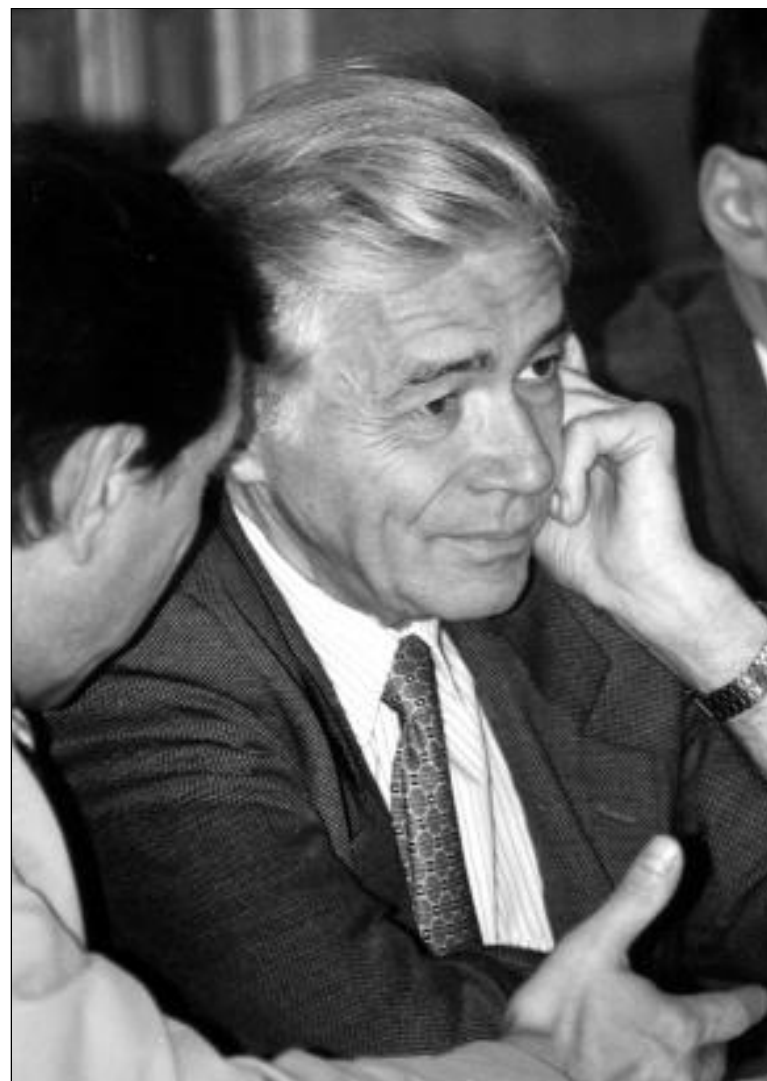
багатоканалність фінансування системи охорони здоров'я. Тобто, в основі — державна підтримка, коли на засадах бюджетного фінансування перебуває визначена категорія населення, зокрема інваліди, пенсіонери, психічно хворі, хворі на туберкульоз та інші. При цьому необхідно чітко визначити як категорію пільговиків, так і обсяги та характер медичної допомоги.

Окрім цього, треба надати можливість іншим формам медичної допомоги, зокрема й приватній медицині. Це за умови, якщо держава не намагатиметься заробляти на здоров'ї громадян, тобто, всі, хто робить внесок у систему охорони здоров'я, повинні мати відповідні пільги.

Треба розуміти, що здоров'я людей — основа здорової держави в усіх аспектах: це людський інтелект, робоча сила, обороноздатність держави, економічний розвиток.

Доля України мені завжди була небайдужою

ЗАКОН
ЗБЕРЕЖЕННЯ

ХТО НАШ ГІСТЬ:

ПИРІГ
ЛЮБОМИР АНТОНОВИЧ

Народився 1931 року в хліборобській родині в місті Рогатин Івано-Франківської області.

1937 року пішов у перший клас “Рідної школи” в Рогатині.

1948 рік — закінчив із медаллю десятирічку і вступив до Львівського медичного інституту на лікувальний факультет.

1978 рік — захистив докторську дисертацію.

1988 рік — присвоєно вчене звання професора.

1991 рік — обраний членом-кореспондентом НАН України.

1992 рік — присвоєно почесне звання Заслуженого діяча науки і техніки України.

1993 рік — обраний академіком АМН України.

1990—1994 роки — народний депутат Верховної Ради України.

1995 рік — дотепер — завідувач кафедри нефрології Київської медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика.

на оплату листків непрацездатності чи пенсій для інвалідів. Адже в Україні — надсмертність чоловіків працездатного віку. І це не провина чоловіків, цьому сприяє і морально-соціальна атмосфера. Тобто, підхід до здоров'я населення повинен бути різнобічним.

Доведено, що тривалість життя, працездатність, нормальна демографічна ситуація, насамперед, забезпечуються економічним становищем держави.

Усе це можливо, якщо владні структури не на словах, а на ділі утверджуватимуть пріоритетність охорони здоров'я. Бо якщо сьогодні не вжити заходів, то можна так занепасти здоров'я наших людей, погіршити демографічну ситуацію, що навіть за ідеального

стану економіки впродовж покоління не вдасться їх відновити.

ТРИЧІ ПРЕЗИДЕНТ

— **Пане Любомире, за умов Вашої постійної професійної завантаженості Ви є президентом таких громадських лікарських товариств, як: Всеукраїнське лікарське товариство, Українська асоціація нефрологів, Світова федерація українських лікарських товариств. Розкажіть про їхню сьогодишню діяльність та перспективи.**

— Не омину, хоча б коротко, історичних передумов. Перше наукове лікарське товариство на теренах України було створене в 1840 році в Києві. З 1910 року роз-

почало свою діяльність Українське лікарське товариство у Львові, що проіснувало до 1939 року, а відновилося 1990 року. У всіх країнах діють громадські лікарські об'єднання, що створювалися з метою спільного розв'язання проблем галузі та вирішення загальних питань діяльності й життя медиків.

За радянських часів в Україні існували лікарські науково-громадські організації у формі науково-медичних товариств за спеціальностями. Проте вони підпорядковувалися державно-владній структурі як складова однієї з її ланок.

Всеукраїнське лікарське товариство створене в червні 1990 року. Як на початку створення, так і впродовж усього часу Міністерство охорони здоров'я не хоче ба-

чити цієї громадської організації, хоча всі прийняті на з'їздах документи надсилалися на його адресу. А така лікарська організація значною мірою могла б вплинути на розбудову галузі. Звичайно, за умови більшої активності самих медиків, які, не відчуваючи підтримки “верхів”, зневірилися у можливості спільних дій. Тому багато гарних планів і сьогодні залишаються на рівні ідей та проектів.

Світова федерація українських лікарських товариств набула значної популярності в середовищі українських медиків і медиків-українців за кордоном. Створена в травні 1977 року в Чикаго, на сьогодні об'єднала товариства лікарів-українців 14 країн світу.

У вересні 1984 року СФУЛТ скликала свій перший конгрес у Мюнхені. В липні 1988 року відбувся конгрес у Відні, на якому вирішено було провести третій конгрес в Україні — у серпні 1990 року в Києві та Львові. Всі наступні конгреси СФУЛТ теж відбувалися в Україні.

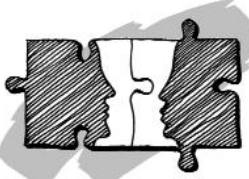
Виникнувши на засадах професійної згуртованості лікарів-українців, СФУЛТ переслідувала, насамперед, культурницько-патріотичні цілі. З усамотієнням України і створенням Всеукраїнського лікарського товариства, яке увійшло до складу СФУЛТ і з самого початку зайняло громадську позицію, спрямовану на національне відродження, розроблено було багато спільних планів. Зокрема до здобутків Всеукраїнського лікарського товариства можна зарахувати організацію та проведення конгресів СФУЛТ.

Дуже багато лікарів-українців, що живуть за кордоном, допомагають особисто медичним інституціям України, беруть участь у створенні дослідницьких програм.

Ми прагнемо разом робити все для того, щоб підвищити рівень медичної допомоги в Україні, сприяти відродженню громадської та професійної гідності українського лікаря.

Саме з підвищення професійної майстерності багато зроблено Українською асоціацією нефрологів. Я особисто проводив консультації, читав лекції в усіх областях України.

Продовження на с. 12

Закінчення. Початок на с. 1

Соціальний вибух із позицій системного аналізу — це наслідок внутрішньої несумісності системи, що самоорганізується, — суспільства. Умови соціального вибуху виникають тоді, коли центральні механізми внутрішньосистемної регуляції не можуть, або (стосовно керування державою) не хочуть зробити необхідні зміни в організації суспільства.

Це відбувається тоді, коли інтереси правлячих груп держави і тих груп, що володіють власністю (тобто основними ресурсами системи-суспільства), різко розходяться з потребами всієї системи — інтересами величезної більшості суспільства.

БРЕХНЯ «ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ»

Причини соціального вибуху об'єктивні. Найчастіше, це надконцентрація влади та зuboжіння переважної більшості населення. Збожіння, безробіття, низька заробітна платня. Високі ціни на товари широкого вжитку й особливо непомірні, порівнянні з реальним прожитковим рівнем, ціни за комунальні послуги — з одного боку, і з другого — безмежне злочиство серед державних чиновників, зокрема й вищих. Розгул організованої злочинності й ситуація, у якій важко провести межу між злочинністю та владою, створює особливий психологічний клімат. До того ж, він характеризується політичною апатією населення, коли вже жодна з легальних політичних партій не має довіри. Ця політична апатія помилково приймається за відображення політичної стабільності. Проте ніякої політичної стабільності немає. Навпаки. Ті, хто повсякденно перебуває в гуші народу, а не дивиться на нього через броньовані вікна лімузинів, бачать, як наростає невдоволення, що переходить уже в ненависть до всіх систем керування. Підтвердження цьому — так званий «кумгайт», «касетний скандал».

Своєрідним Рубіконом у стосунках між владою, наскрізь корумпованою державою і громадянами в Україні стало масштабне фальшування результатів другого туру виборів Президента України.

22 листопада 2004 року о 9 годині ранку на київському Майдані Незалежності почалося небачене досі в історії України протистояння народу та влади. На сімнадцять днів Майдан став уособленням української Помаранчевої революції, котра, без перебільшення, збагатилася досвід європейських демократій — оксамитових, кольору троянд...

НЕСПОДІВАНІ УКРАЇНЦІ

Про українців чи не вперше заговорили саме як про європейську націю зі своєю мирною революцією. Українці продемонстрували всьому світові, що вони здатні постояти за себе, за свої національні інтереси. Цей сплеск народної єдності підтвердив народження на політичній мапі світу власне політичної нації.

Київський Майдан Незалежності став уособленням торжества Добра, Справедливості, Свободи. За ці сімнадцять днів країна, по суті, перетворилася на всеукраїнський Майдан. Слово «Майдан» прозвучало багатьма мовами світу і, напевно, увійде (цілком справедливо!) в підручники світової історії.

Усі ці роки бракувало не лише здорового політичного глузду, а й політичної мужності та політичної волі розпочати нещадну боротьбу проти антиукраїнських, антидержавних сил у вищих ешелонах влади. Бракувало сили волі усвідомити себе українським народом, а не якимсь безрідним «народом України», бракувало української ідеї, української мрії (не садка вишневого коло хати; епоха соняшників закінчилася — нині епоха тотальних комунікацій, зв'язку і комп'ютеризації), котрою б

пувати це право. Українці на весь світ заявили, що прагнуть жити в правовій, демократичній державі.

Лідери восьми країн світу, які отримали нагороду Національного Демократичного Інституту за внесок у розвиток демократії за 2004 рік, висловили своє захоплення та солідарність із тим, як українці «відстоюють свободу та демократію». Голова Ради директорів НДІ та колишній Державний Секретар США Мадлен Олбрайт на зібранні з нагоди двадцятої річниці заснування НДІ зачитала заяву: «Ми зі здивуванням та захопленням спостерігаємо за тим, як сотні тисяч із вас, незважаючи на негоду та залякування, відстоюють свободу та демократію... Ми солідарні з вами в переконанні, що принципи, втілення яких ми прагнемо разом — політичний процес, заснований на

Те, що відбувалося в Україні упродовж сімнадцяти днів, власне й було революцією антиолігархічною, антикумівською, революцією за право вибору, за законність і демократію, за справедливість, за громадянське суспільство.

Ще зовсім недавно Віктор Медведчук, найголовніший адміністратор Леоніда Кучми, заявляв, що «влада нині сильна, як ніколи». Він, очевидно, забув про існування другого закону Ф. Чізхолма, за яким, коли справи йдуть добре, то щось повинно зіпсуватися в найближчому майбутньому. Чи уявлявся йому помаранчевий Майдан? Либонь і в страшому сні приснитися йому таке не могло. Отож бо й воно: провладні політики й політологи мріяли про одне, прогнозували друге, а вийшло щось третє. Не врахували існування народу.

УКРАЇНА ВИХОДИТЬ ІЗ «ТІНІ ЗАВТРАШНЬОГО ДНЯ»?

перейнялися не лише письменники, окремі науковці, політики й державні мужи, а весь український народ.

Мусило щось трапитись, аби український народ усього світові продемонстрував, що вміє за себе постояти, що український народ — це європейська нація, з якою слід рахуватися. Помилки в стратегії влади накопичувалися від недовіри влади до самого народу. І коли влада стала на цей шлях, то неминуче була змушена пожинати плоди недовіри самого народу. І це сталося. Освічена частина суспільства, особливо молодь, студентство зрозуміли, що майбутнє в її руках, що зміни в суспільстві необхідні не в бік путінської авторитарно-тоталітарної Росії, а в бік європейських стандартів і цінностей. Українці згадали магічне гасло: «Ми — народ!». Українці усвідомили, що саме народ — джерело влади, і ніхто не може узур-

рівності можливостей та дотримання прав людини, — відображають надії та сподівання народів світу». З мужністю та рішучістю українці відстоюють своє місце в спільноті демократій, яке їм належить по праву. Ваш приклад надихає».

Заяву підписали 10 високопосадовців, зокрема Сенатор США Річард Лугар, Сенатор США Джозеф Байден, колишній Міністр закордонних справ Польщі Броніслав Геремек, Прем'єр-міністр Грузії Зураб Жванія.

НЕ ВРАХУВАЛИ ІСНУВАННЯ НАРОДУ

«Україна олігархічна — держава, яку я ненавиджу», — саме так окреслив свою громадянську позицію в інтерв'ю журналові «Універсум» у грудні 2000 року один із майбутніх лідерів Помаранчевої революції Микола Томенко.

Свого часу один відомий економіст заявив, що голова Нацбанку України (Віктор Ющенко) — єдиний адміністратор в Україні, який пре- красно виконує свою справу і, можливо, саме цим «занапащає» країну. Бо всі інші свою справу роблять погано. Будемо сподіватися, що й на посту Президента України Віктор Андрійович робитиме свою справу добре, на відміну від Кучми.

Наприкінці серпня 1998 року Віктор Ющенко висловив думку, яка для України нині є особливо актуальною: «Найлегше писати сценарій страшного суду і йти за Росією... Ми повинні позбутися синдрому Росії».

Позбутися цього синдрому дуже не просто. Демократична Україна — загроза геополітичним амбіціям Кремля. В Росії є чималий досвід про- вокування поділу країн. Ідея федералізації України — це з арсеналу нинішніх путінських геополітиків, які аж ніяк не очікували, що український народ підніметься на мирне повстання.

І справа навіть не в Ющенкові, як номінальному лідерові нації. Люди отримали шанс починати владу, яка вже давно скомпрометувала себе в очах усього світу. Чи вдасться гідно довершити Помаранчеву революцію? Питання суто риторичне. Слід сподіватися на краще.

Після періодів сталінізму і застою, десятиріччя «кучмізму» українцям у спадок залишилася аморальна держава. Воістину її очищення можна порівняти з відомим подвигом Геракла, який вичистив Авгієві стайні, пустивши туди річкову воду. У даному випадку водами ріки є гласність і демократія.

У Ющенка-президента в новій парламентсько-президентській державі буде не так багато часу, щоб розчистити Кучмині стайні.

Демократія може бути ефективною лише за умови повної інформованості наро-

ду з усіх питань суспільного й політичного життя. Тільки тоді можна бути впевненим, що система в екстремальному стані може прийняти правильне рішення. Давно відомо: маленька неправда породжує велику недовіру. Скільки в результаті цього загинуло добрих починань! Найміцніший демократичний уряд той, який нічого не приховує від свого народу.

Про це Віктор Ющенко мусить пам'ятати.

ЩО ЗРОЗУМІЛИ УКРАЇНЦІ

Головним дієвим засобом інформованості народу і запобігання перетворенню демократії в охлократію та диктатуру є незалежність засобів масової інформації. Звичайно, тут можуть бути і втрати. Іноді й значні, але вони мізерні порівняно з тією вигодою, яку забезпечує незалежність засобів масової інформації, для зміцнення демократії.

Привабливе, на перший погляд, гасло «Навчатись демократії» водночас викликає почуття гіркої сарказму. Як могло трапитися, що ми лише починаємо вчитися того, що відомо людству вже понад два тисячоліття? «Навчатись демократії!», — хочемо цього ми чи ні, містить у собі заклик навчатися моралі. Демократія — це, насамперед, децентралізація влади. Навіть при чіткому розподілі влади на законодавчу, виконавчу й судову без одночасного розвитку місцевого самоуправління держава зберігає за собою весь апарат насильства. А зберігаючи його, вона неминує (навіть будучи цілком демократичною) досить легко трансформувється в тоталітарну з усіма згубними для неї як політичними, так і економічними наслідками.

Свобода суспільства та його моральність перебувають у прямому синергетичному зв'язку. Без свободи й

виховання почуття власної гідності не може бути моральності, як і без виховання почуття гідності не може бути й свободи.

Українці це зрозуміли.

Українці зрозуміли, що для демократичного світу необхідно, насамперед, обмеження прав держави. Демократична будова держави, дотримання нею прав людини — вже не внутрішня справа держави, а головне питання міжнародної безпеки й виживання людства. На шляху до цього ми, передусім, повинні відмовитися від догми про «непогіршеність держави та влади», яку нам утовкмачували впродовж майже дев'яти десятиліть (включаючи останні тринадцять років, що минули від часу проголошення Української держави), від догми про пріоритет держави над особистістю, від догми допустимості насильства більшої над меншістю, так само, як і від догми пріоритету політичних інтересів над інтересами загальнолюдськими.

Усе це може залишитися добрим побажанням, якщо не буде виконана основна умова демократизації: незалежність засобів масової інформації. Це вигідно й самій державі, оскільки вона буде мати реальне уявлення про справжню реакцію населення в оцінці діяльності урядових органів. А цього якраз найбільше боялася та боїться номенклатурна бюрократія. Боїться, щоб обиватель, який замислився, вже перестає бути обивателем — у ньому прокидається громадянин. Жодна революція не завершилася успішно без того, щоб в обивателі не прокинулися громадянські почуття.

• **Олег РОМАНЧУК**,
шеф-редактор журналу
«Універсум»

Фото **Сергія ГРЕКОВА**

ЗАМІСТЬ РЕЦЕНЗІЇ

УЧІМОСЯ В РОСІЯНІ!

“Шлягер-2004” показували увечері в новорічні вихідні. Що може бути приємнішим, ніж пісня? Вмикаю телевизор і моєму гарному настроєві настає кінець. Бо відсотків вісімдесят пісень, які звучали того вечора в ефірі — російські. Виходять на сцену заслужені й народні артисти й артистки **України** і виконують... російські пісні. Склалося враження, що всі ці люди готуються завтра емігрувати в Росію...

Усе це показував наш **Перший національний** канал телебачення. Виникають запитання: чи він наш? І чи національний? А якщо національний, то якій же нації служить?

У Росії “Песню года” транслюють щотижня. Глядачі голосують за кращі пісні, які потім виконуються у фіналі. У нас це робить поки що тільки Михайло Поплавський у передачі “Наша пісня”.

Знати російську мову й російську пісню не гріх. Але чи не здається вам, любий читачу, що ота заподливість поетів і композиторів, з якою вони пишуть (доволі непогані — віддамо належне) російськомовні пісні — не що інше як симптоми меншовартості? Якщо це не так, якщо це прояви братерства, то воно ж повинно бути взаємним. Назвіть мені тоді українські пісні, написані російськими (в Росії) поетами й композиторами. Окрім, звичайно, Олександра Морозова, який виріс на Поділлі... А скільки російських співаків виконує наші прекрасні, мелодійні пісні? Олександр Малинін, Надія Кадишева... Хто назве більше? Не беру до уваги Кубанського козачого хору — там, нехай і проросійські, але українці...

Візьмімо їхню “Песню года—2003”. Скільки там прозвучало українських пісень? Одна. У виконавці Софії Ротару — “Одна калина”. А скільки в “Песне года—2004”? Жодної! То чому ми з вами гнемось перед “старшим братом” (молодшим за нас на кілька тисячоліть)? Ми щось йому винні? Звідки ж таке колоніальне самоприниження?

Звичайно, ніхто не повинен вказувати митцєві, якою мовою йому писати та якою співати — це справа його серця. Але ж є держава! У неї є **Перший національний** канал телебачення. А там, мабуть, існує художня рада, у функції якої входить і мовне питання. І якщо на “1+1” чи “Інтері” про це не йдеться, то на Першому національному (!), мабуть, повинен чітко виконуватися Закон про мови та відповідні статті Конституції?

Учимося, друзі, в нашої сусідки — Росії. Де на російському телебаченні інша мова чи іншомовна пісня майже не звучать. Бо там є **національна** держава й національне керівництво. Тому й телебачення там справді національне! А артисти, поети, композитори — також патріоти Росії, пишуть російською, співають російською.

- Пилип ЮРИК, член “Просвіти”, НСПУ й НСЖУ, м. Запоріжжя

РЕПЛІКА

НЕМОВ БАЛЬЗАМ

Газета мені дуже подобається, крім неї мої батьки передплачують багато газет, як республіканських, так і обласних. З нового року газета повинна запровадити нову рубрику — “Клуб знайомств “Однодумець”. Найбільше мені подобаються сторінки про історію, культуру, мову, а також “Читацьке віче”.

Коли ми чуємо українську мову щодня, вона видається нам чимось дуже звичним, буденним. Але коли поїдемо в іншу країну і почуємо там українське слово, воно лягає на душу немов бальзам.

- Яків ЗІНЧЕНКО, с. Іскра Донецької обл.

У всіх нас є Батьківщина, та не всі відають про неї — шукають за горизонтами. Зазвичай — за обріями життя: породжують корів, що літають, а потім героїчно борються зі своїми ж міфами.

Ворожі їм чортотрії віють тільки над їхніми головами. І хто б, і про що їм не розповідав, якими б шасливими словами не писав, яких би оповідей не виспівував, яких би не складав байок про науку не спати, яких би не плів притч про блаженних, скільки б разів не розпинався, а вони, глухі, сплять і в буревій — адаптувалися до сприйняття сонячного світла зором семиколірних дальтоніків. У них уже сформувався свій-чужий погляд через узагальнююче на вимір батьків і столоначальників своє-чуже око; а ще своя торгівля та свої ярлички на упаковках. Вони всіх і вся спакували, перемотали на свій розум, оці-

нили за своєю подобою та підписали: “Ідіот — 5 гривень. Господь Бог — безцінний, бо не на іконі — не купиш. Юродивий — так-сяк. Класик марксизму — був у вжитку. Початківець — нуу-хау. Білоручка — з базару. Алкоголік — не голений. Наш — не наш... і т. д. і т. п.”

“Пиши простіше — без божевільного вихору, без психоаналі-

тичних завитків — аж тоді тебе читатимуть усі, навіть у районних газетах, й розумітимуть усі, навіть селяни”, — кажуть мені грамотніші з них, думаючи, що нинішні селяни такі вже прості й неграмотні, як за часів Степана Руданського, бо не зрозуміють, де природна правда, а де міф.

Ага, саме так і писатиму, попростому, і саме так, як вони говорять: “Повиходили, пай маєш, на мітинг одні п’яниці — жодного роботяги з мозолястими руками...”. Не дочекається. Намагався. І не я перший. Нещодавно знову набрався духу й розказав їм про їхнє й своє життя — просто-просто — за природним законом — у два

слова: “Не бреші!” А вони, як годиться, прослухавши, відповіли мені вустами заробітчани від пера: “Не може такого бути! Ти з глузду з’їхав! Це — не поезія, не есе... Це ні на кого не схоже — це якийсь божевільний міфотворчий колгосп із цитат та притч. А навколо — життя людей праці. Страхопуда-

ЗВЕРНЕННЯ

Вельмишановний пане народний Президенте, любий Вікторе Андрійовичу!

Ми, Луганська обласна “Молода Просвіта”, з перших днів були з Вами: закликали молодь Луганщини зважати на майбутнє держави, а не керуватися насадженими, тимчасовими, не властивими справжньому українцеві амбіціями; святкували перемогу наших ідей уже в першому турі виборів Президента України; на Майдані, куди поїхали творити правдиву поему новітньої європейської історії, що зветься і Помаранчевою революцією, обурювалися оголошеними результатами другого туру виборів; “пробивали”, як тільки могли в нашому регіоні, інформаційну блокаду; рятували кожний виважений голос на підтримку Вашої кандидатури під час голосування та переголосування, будучи спостерігачами та членами комісії виборчих дільниць. Ми з усією Україною були разом і нас було багато.

Давно відомо, що використувалися неправомірні та неконституційні засоби “колонізації” й автономізації Донбасу, що видно на прикладі Луганська.

Ми хочемо висловити віру в майбутнє України як європейської держави, що з глибини віків несе в своїх традиціях та в ментальному характері справді демократичні засади, та заявити, що Луганська “Молода Просвіта” налаштована на підтримку уряду, який неодмінно буде сформовано на традиційно українських демократичних засадах.

Луганське обласне об’єднання “Молода Просвіта”

фото Г. Оборської

НА СЦЕНІ — ЛАУРЕАТИ

5 січня нинішнього року в Національній філармонії України відбувся літературно-мистецький вечір лауреатів премії імені Андрія Малишка “Осяяні Малишковым ім’ям”.

Дмитро Гнатюк, кобзар Василь Литвин, Анатолій Кобзар, інші співаки та аматорські гурти виконали пісні на слова Андрія Малишка і Малишкових лауреатів.

Леонід Закордонець, Петро Засенко та інші лауреати премії імені Андрія Малишка прочитали свої вірші.

Премія імені Андрія Малишка заснована редакцією журналу “Дніпро”, яку колись очолював незабутній Андрій Самійлович. Потім співзасновником стала райдержадміністрація Обухівщини — рідного краю поета.

З ЛЮБОВ’Ю

За 20 років премією нагороджено 15 поетів. Однак не всі вони змогли прибути на вечір. Добрим словом згадали відсутніх, зокрема, Антона Михайлевського, який усе життя прослужив в армії, але вірші пише українською мовою.

Атмосфера вечора була насичена любов’ю — до жінки, до української поезії, до України.

Вечір провів головний редактор журналу “Дніпро” поет Микола Луків.

- Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

Читаю “Слово Просвіти” од 2002 року регулярно, повністю. Мені подобаються публікації на теми мистецтва, захисту рідної мови, історичного минулого. Використовую публікації в моїй практичній роботі викладача образотворчого мистецтва. Звичайно, я

МІКРОЕСЕ

Адміністрація. Піди краще на сесію районної ради і спробуй піти голіруч проти начальства. Або вже, як приперло, пиши доступну всім публіцистику”.

Я так і не пішов на сесію районної ради, а вдома, на подвір’ї, безстрашно й тверезо підняв до неба свої біленькі, гладесенькі та зовсім не мозолясті руки. Вітру нині не було ніякого. Втихомирився.

А може, тому вони й віють ті ворожі, що руйнують їхнє життя, вихори над їхніми ж головами та пихнуть грізні потопи на голови їхніх нащадків, що вони досі сплять розумом, хоч уже й повиходили вдень на протестні — проти офіційної брехні — майдани?

- Олександр КОВТУН, Слобода Шаргородська, Вінниччина

ПРОПОЗИЦІЯ

ПАТРІОТИ І «ПАТРІОТИ»

Розповідаючи про події, які привернули увагу всього світу, ваші працівники будили розум наших людей, совість і честь українця.

Тож, пропозиція наступна: і надалі відвести одну-дві сторінки в газеті для розповідей про людей — патріотів, які допомагали своїй державі стати з колін на ноги. Де слова Ліни Костенко: “Блажен той муж, воїстину блажен, котрий не був ні блазнем, ні вужем...” можна поставити епіграфом до статей. Скажімо, про депутатів — п. Зінченка, п. Кармазіна, п. Ключковського, інших із “Нашої України”.

Потім — про тих співаків, які пішли до “юрби” — як казали провладні мужі, про спортсменів Кличка, Лужного, Реброва.

Написати про людей із ЦВК п. Князевича, п. Давидовича і інших, які не згнітили нашої гідності до рівня вторинної раси.

Також і про соціалістів — п. Ю. Луценка і п. В. Семенюк. Тоді про людей — патріотів із різних областей які “у “моголах” не хотіли вмерти, і в могили не хотіли забирати наш переляк...

Для таких, як С. Гавриш, Н. Шуфрич, Т. Чорновіл, Є. Кушнарєв, пишемо: “Куди б не йшов він, на землі і далі — Дощі розмийть слід його сандалій”.

- Ольга ЛЕВТЮХ, м. Івано-Франківськ

ВІДПОВІДЬ НА АНКЕТУ

передплатив “Слово Просвіти” на 2005 рік і дуже цим задоволений. Роблю вирізки публікацій і нагороджую в тематичних розділах.

Дмитро ПИЛИПЕНКО, м. Чернігів

СПОГАДИ

полетіли у бік тривожного, принищенного Норильська.

З Москви приїхало начальство — на переговори з нами. Тим часом до табору перестали привозити їжу — хотіли взяти нас голодом. До табору прибули солдати внутрішніх військ. Довелося нам на собі відчути леза їхніх багнетів...

Десятьох “злісних” бунтівників, а серед них і мене, було перекинуто до штрафного політтабору “Купець”, де нас планували знищити.

Коли я мучився по таборах, завжди намагався потрапити під перст благословіння до уніатського священника Фогеля і литовського ксьондза, яких я бачив у щоденному табірному житті, з їх глибокою вірою, роздумами й молитвою, що підтримають мене і не дадуть упасти моїй душі у вир відчаю та погібелі.

- Микола БАРБОН

P.S. Від редакції. Маємо надію, що згодом надрукуємо детальніші спогади пана М. Барбона.

ПІДСУМКИ ВИБОРІВ

ЦВК, попри постійні скарги уточнення представників В. Януковича як до комісії так і до Верховного Суду, таки оголосила остаточні результати виборів президента України п'ятнадцятого дня після голосування 26 грудня, тобто в останній термін, відведений ЦВК законом про вибори президента для встановлення результатів голосування. Голова ЦВК Ярослав Давидович зачитав протокол результатів виборів президента менше ніж за годину до півночі 10 січня. У підсумку за Ющенка проголосувало 51,99 % (15 115 712) виборців, за Віктора Януковича — 44,20 % (12 848 528) виборців. Загалом у переголосованні другого туру виборів президента України 26 грудня взяли участь, за даними ЦВК, 28 068 971 виборець. Проти обох кандидатів проголосувало 2,34 %. Протокол з остаточними результатами голосування підписали всі члени ЦВК, хоча представники КПУ Юрій Донченко й Броніслав Райковський наполягали на порушенні права інвалідів брати участь у виборах президента, практично лобіючи позицію представника Януковича Нестора Шуфрича, який заявив, що в результаті прийняття Верховною Радою нового закону

НАРОДНИЙ І ДЕРЖАВНИЙ
ПРЕЗИДЕНТ ЮЩЕНКО

про вибори президента мільйони громадян були позбавлені права на волевиявлення (хоча пан Нестор тоді особисто наполягав на прийнятті "пакету").

Рішення про оприлюднення результатів виборів у триденний строк ЦВК підтримало одноголосно, тобто найпізніше 14 січня Ющенко де-юре має право на інавгурацію і вступ на президентську посаду. Однак зі слів Олександра Зінченка й Володимира Литвина інавгурація відбудеться, швидше за все, у вихідні або ж у понеділок (точна дата стане відома, коли "СП" буде вже зверстане), а місцем її, мабуть, стане, Верховна Рада. Олександр Зінченко пообіцяв певні інавгураційні "родзинки": присутність представників багатьох держав, зокрема й "Великої сімки", фундаментальну промову Президента з викладенням нової державної стратегії тощо.

Оскільки представники Януковича мають право на оскарження, і вони зацікавлені в максимальному відтягненні інавгурації Ющенка й

дестабілізації країни (бачимо провакації за участю Вітренко в Донецьку й Луганську із закликами до прихильників Януковича виходити на площі і вимагати приєднання Донбасу до Росії), вони ще подаватимуть скарги до Верховного Суду.

Однак після чергової (таких уже було 7) відмови представникам Януковича у Верховному Суді, передачі президентських повноважень Ющенку вже не спинити.

• **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

МИРОТВОРЧА МІСІЯ

9 січня в Іраку після завершення операції за участю наших миротворців із викриття, перевезення та розвантаження боеприпасів (серед

ПРОЩАВАЙ, ІРАК...

яких — 35 авіаційних бомб) для їх утилізації неподалік міста Ес-Сувейра стався потужний вибух, унаслідок якого на місці загинули 7 українських миротворців і ще 7 було поранено. Увечері того ж дня в багдадському військовому шпиталі від отриманих поранень помер ще й старший прапорщик 72 окремого механізованого батальйону Володимир Седой. На брифінгу 10 січня в. о. командувача Сухопутних військ В. Мажаровський причиною вибуху назвав "завчасно сплановану акцію". За його словами, за 2 км від місця вибуху бачили автомобіль, з якого велось спостереження за миротворцями і який перед вибухом на великій швидкості від'їхав, а після події на "місці спостереження" знайдено бойовий фугас. Окрім того, генерал-лейтенант заявив, що на місці трагедії серед осколків знайдено елементи підривного пристрою, тобто

в один із боеприпасів міг бути вмонтований радіокерований вибуховий пристрій.

Родина загиблих українських миротворців будуть забезпечені житлом та отримають компенсації у розмірі 105 тисяч доларів США, запевнив пан Мажаровський. Як стало відомо, 10 січня Президент України Леонід Кучма провів нараду за участю Олександра Кузьмука, Дмитра Табачника, Костянтина Грищенка й Володимира Радченка, на якій поставив завдання планувати невідкладне виведення українського контингенту з Іраку. У свою чергу, Верховна Рада 11 січня ухвалила повторну постанову про невідкладне виведення українського контингенту з Іраку. Повний вивід нашого контингенту може здійснитися протягом наступних двох-трьох місяців.

• **О. С.**

ПОГЛЯД

Триває прем'єрська кампанія в Україні. Увага політологів і всіх політичних сил зосереджена на формуванні нового "уряду народної довіри". Як відомо, ще чинний Президент Леонід Кучма минулого тижня підписав указ про відставку Кабінету міністрів у зв'язку з відставкою Прем'єр-міністра Віктора Януковича, яку після затяжної паузи таки прийняв Гарант 5 січня 2005 року. Таким чином, держава нині вже де-юре опинилася без керівного інституту виконавчої влади. Лідери опозиції заявляють, що боротьби за портфелі не буде, а без п'яти хвилин Президент Віктор Ющенко недовозначно дає зрозуміти, що міністерські посади розподілятимуться за квотами політичних сил, що увійшли до коаліції "Сила народу", а також тих сил, які сформують нову парламентську більшість. Щодо "Сили народу", то тут усе зрозуміло: квоти поділять основні сили, що входять до "Нашої України" й БЮТ, СПУ О. Мороза, Партія промисловців і підприємців України А. Кінаха, врешті, менш впливові союзники Ющенка на останньому етапі виборів. Групові інтереси "НУ" лобіюватимуть десять правочентристських партій (найвпливовіші — УНП Юрія Костенка, ПРП Віктора Пинзеника, НРУ Бориса Тарасюка). Щодо БЮТ Юлії Тимошенко, то, як заявив нещодавно пан Ющенко, цей блок, за попереднього домовленістю, матиме 20-відсоткову квоту на формування виконавчої вертикалі.

Якщо говорити про інші політичні сили, які претендують на участь у створенні нової владної команди, то все більше розкручується особа Володимира Литвина та його Народна аграрна партія. Ще під час виборчої кампанії Литвин раптово

«КВОТИ» ЧИ БОРОТЬБА ЗА ПОРТФЕЛІ?

віддалився від Кучми й кардинально змінив імідж, поставивши як "третья сила", незалежний авторитетний політик. Під час Помаранчевої революції Литвин укотре вдало скористався політичним розкладом і постав в очах громадськості як миротворець, чільний посередник у залагодженні масштабного політичного конфлікту. Цікаво, що через деякі ЗМІ доволі успішно поширювався "месидж" про те, що "об'єднає країну тільки новий Президент Литвин". Можна стверджувати, що в разі визнання переголосовування 26 грудня масово сфальсифікованим, — Литвин таки отримуватиме непогані шанси на наступних виборах... Отож, В. Литвин на новій політичній мапі України діятиме як незалежний, впливовий і впливовий політик, претендуючи як не на міністерське крісло, то на спікерську посаду. Певно, не випадково В. Литвин 6—7 січня цього року провів серед політичного й духовного істеблшменту Російської Федерації, зустрічаючись із В. Путіним, тощо. Не дивує і нещодавня заява керівника фракції Народної аграрної партії України Ігоря Єремєєва, мовляв, ми претендуємо не на менше, ніж на три міністерства в уряді Президента Ющенка.

Тим часом загострюється боротьба за прем'єрське крісло. Особливо після заяви Ющенка про те, що новий прем'єр має відмовитися від бізнесу й партійного лідерства, щоби не було спекуляцій на тему розбудови прем'єром своєї політичної структури чи лобіювання власних фінансових інтересів. Таким чином, перед особою, яка обійме прем'єрське крісло — чи Ю. Тимошенко, чи П. Порошенком, чи

О. Морозом або ж перед А. Кінахом — стоїть завдання дистанціюватися від підконтрольних їм політичних структур. Зважаючи на вкорінену партійність О. Мороза, на саму ідеологію Соцпартії та фактично авторитарне управління нею, Олександр Олександрович буде це робити найважче. Тим паче беручи до уваги те, що без пана Мороза на чолі ця партія на парламентських виборах 2006 року матиме значно меншу електоральну підтримку.

З іншого боку, на перешкоді прем'єрства Порошенка й Тимошенко стоїть бізнес. І хоча Юлія Тимошенко заявила, що з 1999 року вона фактично не займається бізнесом, їй, швидше за все, доведеться повністю відмовитися від володіння акціями будь-яких підприємств. До того ж, невідомо як дітимуть її "Батьківщина" і БЮТ, адже ця сила, як і СПУ, буде самостійним гравцем на виборах—2006.

Не випадково серед впливових осіб навколо Ющенка виділяються бізнесмени, фінансисти, економісти, тобто "свої" у фахових інтересах Віктора Андрійовича. Це люди, яких здебільшого витіснили зі здорової конкуренції владно-фінансові угруповання Кучми—Пінчука, Ахметова, Медведчука—Суркіса. З-поміж бізнесменів, очевидно, виділяються Червоненко та Жванія, але найбільше — пан Порошенко. Саме останній виявив якості самодостатнього й талановитого політика, ділового, амбітного й наполегливого лідера, — і то не лише на кабінетному рівні, але й на мітинговому (Помаранчева революція на майдані Незалежності тому свідок). Звичайно, Порошенку доведеться більше ніж Тимошенку попрацювати, щоб максимально від-

сторонитися від бізнесу, навіть якщо він і не обійме прем'єрського крісла. Однозначно, — політика вже його не відпустить. Сьогодні Петро Олексійович ще претендує на посаду Прем'єр-міністра. Він не приховує своїх амбіцій у бажанні очолити уряд, вважаючи, що уряд має очолити людина із досвідом керування великим підприємством, і оголосив навіть, що "з акціями, якими я володію, слід вчинити так, як вимагають європейські традиції демократії — передати їх в управління аудиторській компанії, яка має довіру", тим самим висловлюючи готовність передати підприємства, якими володіє, "під публічний контроль". Минулого тижня пан Порошенко також заявив, що до березня 2005 року на основі "Нашої України" буде створена партія, що представлватиме команду Ющенка на виборах—2006, куди увійде й "Солідарність" Порошенка.

Як останній варіант розвитку прем'єриади політологів обговорюють висунення Ющенком на цей пост суто механічного виконавця волі Віктора Андрійовича, зокрема технологи облюбували на цю роль економіста Юрія Єханурова. Попри зацікавленість Ющенка в абсолютно керованому прем'єрові, котрий би не був ані серйозним політичним гравцем, ані відомим бізнесменом, такий сценарій видається малоімовірним. Утім, усе стане очевидним протягом наступного тижня чи двох, коли прем'єрада таки закінчиться, адже, зважаючи на рівень довіри Ющенка, Верховна Рада, швидше за все, затвердить першу ж, висунену новим Президентом, кандидатуру.

• **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

"Нас багато і нас не подолати!" — це гасло нашої Помаранчевої революції, це — українське диво, це — мрія, яка здійснилася.

Я так довго мучилася в країні, де моя нація пригнула голову... У найзаповітніших мріях я не могла передбачити, що наша Помаранчева революція буде такою прекрасною! Українська молодь, дорогі наші діти, усьому світу продемонстрували, яке розумне, демократичне, високоморальне, патріотичне покоління піросло за час Незалежності. Під час протистояння у мене був такий піднесений емоційний стан! Стільки я навколо себе бачила жертвності, доброти, щирості, толерантності, відданості, гідності й мужності.

На Хрещатику розпочали демонтувати наметове містечко. Читаю напис: "Український наш народ робить євроремонт держави, вибачте за незручності". Майже коло кожного намету стоять прощальні ялинки, прикрашені помаранчевими стрічками. У моєму серці ностальгійний щем... Я кожен день бувала тут, і це надавало мені сил і впевненості...

За час повстання я навіть рок полюбила! Коли багатотисячний майдан скандував: "Разом нас багато, нас не подолати", наші душі в єднанні лінули до небес.

Значимішої події, ніж наша Помаранчева революція, у моєму житті не було, не дарма Віктор Андрійович Ющенко зі сцени нам сказав: "Велика честь від Бога, що на нашу покоління випала така місія". Я свідомо того, що 2005 рік буде надзвичайно тяжким, визначальним. І найтяжче, звичайно, буде нашому новому Президенту Віктору Андрійовичу Ющенку.

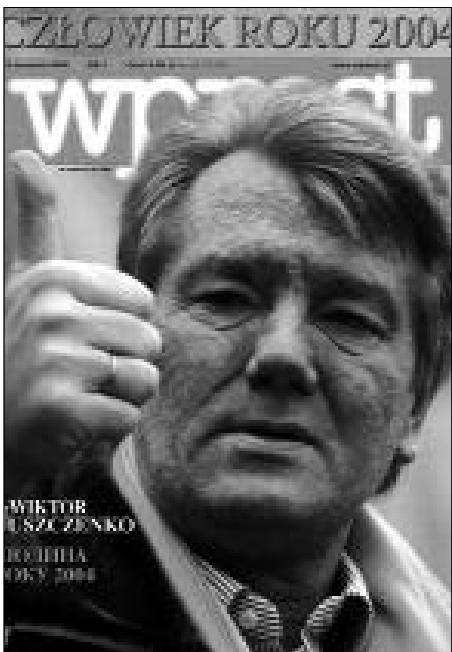
І ми повинні ще тісніше біля нього згуртуватися. Адже олігархи просто так не змиряться з втратою нечесно привласнених надприбутків. Буде й саботаж, будуть провокації. На жаль, ми маємо дуже гіркий досвід рівня їхньої моралі. Нова влада обов'язково проведе реформи, а це теж нелегкий період життя суспільства. Ми змогли нашому новообраному Президентові пройти непробивні стіни, а тепер треба підтримати його нашою працею, нашою вірою. Адже вперше за стільки років у нас — демократична влада, і для України, а особливо для української молоді з'явилася перспектива.

А якщо взяти до уваги, що наш новий Президент — добротворець, миротворець та будівничий, а наш український народ надзвичайно працьовитий, то я маю велику надію, що ми досить швидко займемо достойне місце в демократичному світі. Нам туди вже відчинено двері.

•

ВИЗНАННЯ

ЮЩЕНКО — ЛЮДИНА РОКУ

Авторитетний польський тижневик “Wprost” назвав Віктора Ющенка “Людиною року — 2004”. Досі таке звання поляки присвоювали лише одному іноземцю — комісару з питань розширення Європейського союзу, німцю Гюнтеру Фергойгену, — повідомляє “Німецька хвиля”.

Перед тим, як оголосити рішення своєї редколегії, журнал “Wprost” в останньому номері опублікував результати опитування громадської думки щодо рейтингу популярності закордонних політиків серед поляків. Згідно з відповідями на запитання, кого б із закордонних політиків ви підтримали, якби вони взяли участь у президентських виборах у Польщі, Віктор Ющенко посів 5 позицію, поступившись лише Джорджу Бушу, Тоні Блеру, Жаку Шираку та Гергарду Шредеру.

А в четвер тижневик “Wprost” оголосив Віктора Ющенка “Людиною року — 2004”. Ця нагорода призначається з 1993 року, і серед її лауреатів були такі особистості, як Лех Валенса, Александр Квасневський чи Єжи Бузек. Звання “Людини Року”, сказано в рішенні редколегії “Wprost”, було надано Ющенкові за те, що “він здійснив найбільший вплив на нашу дійсність; за пробудження ним масової свідомості в Україні; за відбудову громадського руху за демократію; за найскладніше мистецтво для політика — керування безкровною революцією; за відродження патріотизму без націоналістичних гасел; за повернення Європи Україні; за нагадування полякам про енергію та ентузіазм часів народження “Солідарності”.

Урочисте вручення звання “Людина року — 2004” відбулося 7 січня в столичному готелі “Софітель Вікторія”. Нагороду польського тижневика, присуджену Віктору Ющенку, за його дорученням одержав голова Комітету Верховної Ради з євроінтеграції Борис Тарасюк.

На церемонії нагородження були присутні керівники Польщі, депутати польського парламенту і Європарламенту від Польщі, польські та зарубіжні журналісти.

Тарасюк виголосив послання Ющенка, який подякував полякам за підтримку Помаранчевої революції, і сказав, що надзвичайно важливу роль у розв’язанні політичної кризи в Україні відіграв президент Польщі Александр Квасневський, який ініціював механізм “круглого столу”. Ющенко висловив упевненість, що Україна та Польща здатні разом ініціювати процес геополітичного переосмислення регіону Центральної і Східної Європи. Він повинен “перетворитися з регіону, що розділяє європейський континент, на центр сходження інтеграційних процесів і гармонізації інтересів Заходу і Сходу”, — сказав Ющенко.

Підготував

ЧИ МИ ПОЛІТИЧНО

У політичній науці є два основні підходи до визначення поняття “політична культура”. Відповідно до першого підходу, авторами якого є науковці Габріель Алмонд і Сідней Верба, політична культура — це сукупність політичних орієнтацій, установок, цінностей та вірувань суспільства та окремих його груп. Простіше, — це вміння громадян розібратися в політичних процесах, мати чіткі політичні вподобання, володіти інформацією про систему влади в країні, про діяльність тих чи інших державних інститутів. Відповідно до другого підходу, політична культура включає в себе діяльнісний аспект, тобто соціальну практику й політичну поведінку. Це означає, що рівень політичної культури окремих громадян, соціальних прошарків суспільства, залежить не лише від рівня їх орієнтації у політичному житті, а й від їхньої особистої участі в політиці, впливу на діяльність політичних інституцій, політичних партій, громадських організацій та інших видів суспільних об’єднань.

Політична культура відіграє важливі формотворчі функції в суспільстві. Саме за її участю в суспільстві окреслюються “рамки” політичної поведінки політичних суб’єктів, відбувається процес єднання та взаємодії великих груп громадян, політичних партій, інституцій довкола певних політичних цінностей, суспільних стереотипів та закономірностей політичної системи. Також цей вид культури відіграє виховну функцію, тобто формує певний тип політичної поведінки, який відповідає політичній системі того чи іншого суспільства.

Тип політичної культури, її унікальність та рівень розвитку залежать від багатьох чинників. Зокрема від менталітету представників того чи іншого суспільства, ідеології, що притаманна політичній системі, від історичних міфів, які накинута суспільству з боку державної машини. Поглянемо на різницю між українською та російською політичною культурою. На перший погляд — ми дуже схожі. А якщо придивитися, — маємо протилежні типи політичної культури.

МИ ВСЕ-ТАКИ РІЗНІ

Почнемо з того, що українська політична культура, маючи оригінальну основу європейського спрямування, яка закладена в українському менталітеті, за часів царської, а потім і більшовицької влади, отримала не притаманний їй тип політичної культури. Російській політичній

Часто громадсько-політичні діячі згадують термін “політична культура”. Іноді це поняття помилково прирівнюється до “політичної етики”, тобто поведінки політиків у тій чи іншій ситуації. Але рівень політичної культури не можна визначити за наявністю чи відсутністю толерантності в конкретного політика, його вміння йти на компроміс, етичного ставлення до опонентів. Адже політична культура характеризує рівень політичної освіченості, активності та зацікавленості політикою різноманітних прошарків суспільства і є невід’ємною частиною його загальної культури. Це поняття нерозривно пов’язане з поняттями демократії та громадянського суспільства.

культури відповідає “підданський” тип, який характеризується відчуженістю влади від народу, односторонньою залежністю громадян від влади, домінуванням колективізму, нав’язаного згори, низькою роллю місцевого самоврядування, великою політичною, економічною прірвою між владною верхівкою і пересічними громадянами. Хоча громадяни все ж мають інтерес до політики, та є швидше сторонніми спостерігачами процесів, які відбуваються в ній. У центрі російської політичної свідомості лежить уявлення про доброго царя, монарха, самодержця, який уособлює в своїх руках всю повноту влади і не сприймає інакодумства. Роль місцевого самоврядування в Росії мінімізована й формалізована. Влада контролює всі прошарки суспільства й не зацікавлена у високій політичній освіченості та активності населення.

Водночас, українська політична культура, яка отримала свої підмурки задовго до становлення Московської держави, відрізняється від російської і відповідає “активістському” типу. Цьому типу притаманна децентралізація політичної влади на користь органів місцевого самоврядування, активна участь громадян у політиці та прагнення вирішення нагальних проблем місцевого значення самотужки, усвідомлення громадянином себе як активного учасника політичних процесів і можливостей впливу на ту чи іншу ситуацію. Виразниками саме такої політичної культури є вічева система Руської держави, козацька Рада на Січі, події здобуття Незалежності 90-их років минулого століття, і, врешті-решт, Помаранчева революція. Також можна згадати про Магдебурзьке право за часів Середньовіччя, експортоване із Заходу, як право розвитку місцевого самоврядування та ринкових відносин у містах. Що, в свою чергу, сприяло пожевланню господарського розвитку цих міст.

МИ ЩЕ НЕ ЄВРОПЕЙЦІ

Попри те, що українцям притаманна активістська політична культура, яка б органічно відповідала нашому менталітету та уявленням про роль політики, теперішню політичну культуру не можна назвати такою. Адже сотні років залежності від інших держав далися взнаки. Найбільше на українську політичну культуру мала вплив російська. Починаючи з царату, і закінчуючи комуністичним режимом, Москва насаджувала на території України свій стиль політичної поведінки, втілювала політичну культуру підданства, закладала в свідомість населення, що від їхньої волі нічого не залежить. Що єдиний шлях до покращання тієї чи іншої ситуації — добра воля чиновників, центральної влади. З-під ніг українців фактично вибито ті підмурки, на яких у наш час на Заході розвивається громадянське суспільство, яке контролює владу, дозволяє вирішувати питання на місцях, тримає суспільство в активному стані. І, врешті, забезпечує високу політичну культуру суспільства. Натомість у свідомість роками закладалися принципи хуторянства, відсталості, малоросійства. Чого варта теза “моя хата скраю”, яка є яскравою ілюстрацією масово штучно нав’язаного підданського типу політичної культури.

Протягом 13-ти років Незалежності Україна почала відроджувати окремі елементи “рідної” політичної культури, але політична система, яка існувала за часів Кравчука—Кучми, фактично не змінилася з радянських часів. А тому й стиль політичної поведінки влади зберігся попри те, що зовні декларувалася демократичність і відхід від пережитків минулого. Лише події осені 2004 року засвідчили можливість зміни загальнодержавного типу політичної культури. І ці зміни стали можливими завдяки активним прошаркам українського народу, які продемон-

СУСПІЛЬСТВО

стрували, що їхня політична культура відрізняється від політичної культури владної верхівки.

СУБКУЛЬТУРИ — ВПЕРЕД У МИНУЛЕ

Водночас українська культура, відповідно до класифікації У. Розенбаума, зберігає ознаки фрагментованості, тобто в державі ще немає базового консенсусу між основними соціально-політичними силами, існує кілька політичних субкультур. Ці субкультури формуються за певними регіональними, етнічними, мовними, релігійними ознаками. Яскравим прикладом політичної субкультури є Донецька субкультура. Адже в Донецькому регіоні, особливо в період передвиборної кампанії, закріплено підданський тип політичної культури, який підкріплюється політичними та історичними міфами російського походження. Згадаймо про американський експорт Помаранчевої революції, про зомбованість більшої частини українців, про сепаратистські настрої та радикалізм представників опозиції. Ці міфи цілеспрямовано нав’язувалися мешканцям східних областей України. І прижилися через відсутність у період виборчих перегонів альтернативних джерел масової інформації та особливості етнічного складу цих областей. Коректніше сказати, своєрідний тип масової свідомості цих окремих взятих регіонів не виник останніми місяцями. Він і не змінювався з часів Радянського Союзу. Але був піднятий на рівень регіональної гордості, регіонального патріотизму. Тобто можна говорити про наявність яскраво вираженої субкультури, яка тривалий час матиме свої особливості та більше відповідатиме політичній культурі Росії.

Водночас не можна говорити про те, що Помаранчева революція докорінно змінила політичну культуру більшості українців, адже деякі політичні міфи, що насаджувалися десяти років, лежать настільки глибоко, що їх викорінення за такий короткий проміжок часу неможливе. Йдеться, насамперед, про віру в того ж “доброго царя”, тобто нового Президента, який приїде до влади, здійснить необхідні зміни, і ситуація в країні відразу поліпшиться. Доки цей масовий міф радянської політичної культури не буде викорінений зі свідомості українців, сподіватися на покращання рівня життя українців не варто. Адже попри зміну державної владної верхівки, політична система на місцевому рівні не зазнає ніяких змін. Лише політична активність пересічних громадян, їх віра в те, що власними зусиллями можна покращити життя в конкретно визначеному регіоні, місті чи селі, сприятиме розвитку активістської політичної культури. Тільки за умови єднання груп людей в активні об’єднання, які розвиватимуть місцеве самоврядування, свідчитимуть про розвиток громадянського суспільства, можливий відхід від радянських стереотипів політичної свідомості. У цьому громадянам повинна допомогти держава. І не лише підвищенням рівня громадянської освіти, а й унеможливленням методів руйнування ініціатив шляхом “вставляння палиць у колеса”. Адже в той час, як при підданській політичній культурі народ служить владі, при активістській — влада служить і повністю залежить від волі народу, від її активних і дієвих осередків.

Богдан ГДАЛЬ

Фото С. Грекова

Звичайно, не все так однаково, як ко-мусь, може, хотілося б, але більше спільного, і оте спільне — найважливіше. А те, що відмінне — найцікавіше. Тому я розкажу вам трохи того й того з багатющого досвіду мого, аби тільки ніхто не перебивав.

От, скажімо, і жінки, й пісні бувають такі, що легко чіпляються, а відчепитися від них важко. Бо щось у них таке є... А є такі, що не зразу їй помітиш, а хоч і помітиш, то не зрозумієш, а хоч і зрозумієш, то не оціниш, а хоч і оціниш, то все одно душа не лежить. А то ще є такі...

Ні, цей ситий професорський тон мені не личить, та навіть і не пасує. Насправді я ніколи не почував себе запанібрата ні з піснями, ні з жінками. Признаюся навіть, що не я їх вибирав, а вони мене.

Ось недавно стрілася мені одна, спокійна така, ненав'язлива. Не крутилася перед очима, не вискакувала з гострими словечками, взагалі нічого нового не казала. І собою нічого особливого — так, "окуратенька", та й годі. Багато таких. Але обставини змусили нас спілкуватися протягом кількох днів, і, врешті, щось мене зачепило.

І тоді я майже випадково дізнався, що вона майже випадково з'явилася недавно в радіоефірі, і її майже випадково встигли помітити й запам'ятати майже випадкові люди. І ще дізнався, що в тому ж ефірі було сказано, що родом вона з Соловків: десь у ті незабутні 30-ті сиділи чи лежали наші земляки там на нарах і тихенько з нею кохалися, одводили душу.

Соловею-канарею,
Чом ти сумний, невеселий?
Ой як мені весел бути,
Коли в клітці замкнутий?
Ой візьму я ключі з клинця
Та й випущу канарейку,
А сам піду послухати,
Як він буде щебетати.
А я живу на чужині,
Нема батька ні родини,
Нема батька ні родини,
Ні рідної України.

"Невелички" біографічні деталі відразу все розставили по місцях. Кожний рядок, навіть кожне слово раптом зазвучали по-іншому — точно, просто, гостро до болю. І навіть мелодія наче переродилася. То була така схожа на вульгарну "Ой на ставу на ставочку пливуть гуси в три рядочки", а тепер стало очевидно, що навпаки: ті страждальні гуси мусили підмінити (чи підтримати?) політично неблагонадійного канарея, бо здох би разом із мелодією в роки розгорнутого повоєнного соціалізму.

А що то таке "ключі з клинця"? Навіть ця незначна побутова деталь стає важливою, як кожна дрібничка, що залишилася від дорогої тобі людини. Я не знаю, що то за клинець. Може, просто поличка трикутної форми, причеплена десь у кутку. Я не поспішаю доскіпуватися, пісня, як і жінка, з таємницею ще краща.

З піснею й вінчаєшся, як із жоною. Обряд вінчання вводить у святиню нового для тебе буття, дозволяє причаститися того буття і всім присутнім. Увійти до холодних бараків і полежати на нарах під дрантям поруч із змученими, змордованими людьми, од яких тільки й залишилося, що кістки та шкіра та ще вогник пам'яті в душі... Здрігнешся, але ввійдеш, пісня тебе проведе за руку, за серце, і ти зрозумієш, чому вона така проста й спокійна. Це спокій відчаю без надії. Ти не відмовишся причаститися, бо зрозумієш, що й на тебе те саме чекає. Не на тебе, то на твоїх дітей чи онуків. Може, воно й не дочекається. Але тепер ти вже так легко не відмахнешся від страшної примари. Ти іншою людиною вийдеш із барака...

Кажеш, нащо це тобі? Тобто, хочеш прожити вік на одному, солодкому краю життя й не заглядати на другий його край? Ну що ж, пробуй. Але тоді пісня тобі не потрібна. Чи ти й так уже без неї обходишся?

Тоді нам не по дорозі, бо я без пісні обійтися не можу. І потрібна мені не одна! А їх таки багато й є, аби віка та здоров'я. Це тобі не жінки.

ЯК КОХАТИСЯ З ПІСНЯМИ? А ТАК САМО, ЯК І З ЖІНКАМИ

* * *

Колись двійко наших дітей-родичів збудували собі в дідовій садибі під старою яблунею курінь для спільного життя. Коли Галя приходила до того куреня, то була там королевою, а коли трохи набридала Славкові, то він виганяв її на пасовисько, і тоді вона була козою. "Я вже напаслася!" — чути було з-за огорожі. "Пасися ще", — діловито відповідав старший на місяць Славко.

Жінки суміщають (саме суміщають, а не поєднують) у собі козу й королеву набагато частіше, ніж здається. Хоча, власне, мені нічого ніколи навіть і не здавалося, доки ті шестирічні діти не відкрили нам очей, мені й моїй жінці. Минуло небагато часу, і я навчився безпомилково вгадувати, з ким я маю справу — з козою чи королевою. Це я кажу про мою жінку. З чужими жінками трохи складніше, особливо напочатку, але характер їхньої енергетики теж завжди можна визначити.

Так само воно й з піснями.

З непроглядного дитинства я знав і любив пісню "В кінці греблі шумлять верби". Коли мої сестри вже дівували, вони нерідко брали мене малого з собою на вечорниці, бо я їм був за вивідницю, і там я навчився співати багато пісень, переважно "вулишних" — веселих, бадьорих, рухливих, як кози. Над словами пісень я тоді майже не задумувався, і мене мало обходило, коли вони трохи суперечили стрибучій мелодії.

В кінці греблі шумлять верби,
Що я насадила.
Нема того козаченька,
Що я полюбила.

Нема його та й не буде,
Поїхав за Десну,
Сказав: "Рости, дівчинонько,
На другу весну".

Росла, росла дівчинонька
Та й на порі стала,
Ждала, ждала козаченька
Та й плакати стала.

Плachte, очі, плachte, карі,
Така ваша доля:
Полюбила козаченька,
При місяці стоя.

Дівчата в селі співали "Полюбила чортзна-кого", додаючи словам веселої зневаги й легкості. Така от собі пісня-коза.

Але потім батько купив кілька платівок із записами Оксани Петрусенко. І була серед них "В кінці греблі..." Яке ж було моє здивування й розчарування, коли там виявилася зовсім інша мелодія. І взагалі, не сприйняв я Петрусенку. Ще сьак-так можна було слухати "Гандзю" або "Чом, чом не прийшов", а інші пісні просто допікали якоюсь болючою напругою, абсолютно мені незрозумілою.

Минули роки, платівки побилися, пісні не те щоб забулися, а десь на горіщі пилом припали... Я вже парубкував! Не треба, не треба іронічних посмішок, — бо то була пора найгостріших, найглибших вражень, найдорожчого емоційного досвіду, якого потім вистачить ще на десятки років. І одного разу, під якийсь особливий настрій, випадково заспівала мені Оксана Петрусенко — ту саму "В кінці греблі..." Нічого не змінилося, не могло змінитися в пісні, бо передавав її той самий патефон із тієї самої недобитої платівки. Змінився я.

Я раптом почув, побачив ту красуню з минулих століть — хто вона? Маруся Чурай, Оксана? Чи одна з моїх прабабусь? Ніжний, гнучкий і глибокий дівочий голос розказував мені свою печаль, передавав свій біль, але найперше, що заворожувало, була краса. Зрозуміти природу тієї краси я не міг, але вона була справжня, сильна, жива. І ще одна властивість: вона була правдива. Така довер-

...не, примусила зовсім
...зчат і жінок. Якщо вони
...повідати про свою до-
...зони прекрасні.

...люзія отруїла мені немало стосунків.
...ша вперто відмовлялася бачити жінку
...у подвійну — козу й королеву. Я вима-
...того самого, який явила мені Ок-
...усенку. Хоча не міг відмовитися й
...ідеалу — веселої, примхливої, але
...кози. Обидва ідеали співіснували в
...але ніяк не зливалися в одній жінці.
...мені, дівчинонько, як рідная мати,
...ися, чи на тебе ждати?

...ьку, і раджу, й не раджу:
...тою, на іншого важу.

...дівчинонько, з твоєю радою;
Ядо тебе щирим серцем, а ти — неправдою.

Підступність жіночих чар доводила до відчаю. Я бачив цю підступність, дволикість, ненадійність і страждав від неї — бо не бачив своєї вини. Та в мене її ще таки й не було. Коли ж набралось досить, — я перестав засуджувати жінок. Навпаки, — мене вразила невмируща краса й правда їхньої пісні навіть під брутальною зневагою самозадоволеного чоловіцтва. Часом навіть здається, що якби не насильство, пияцтво, зрадництво, зневага чоловіків, то жінки не складали б таких невимовно гарних пісень.

Із-за моря, ой із-за моря та вітер повіває,
А мати дочку та про життя питає.

Спитай, мати, ой спитай, мати, та сірого утяті,
Що сіре утя та по морю плаває.

Сіре утя, ой сіре утя та по морю плаває,
Ой воно ж моє та все горечко знає.

Перше горе, ой перше горе, що дитина мала,
А друге горе — що свекруха лиха.

Третє горе, ой третє горе, що мій милий
ревнивий
Ой та поїхав та й у поле орати.

Та й поїхав, ой та поїхав та й у поле орати,
А мене узяв та воли поганяти.

Цабе, воли, ой цабе, воли, ой цабе, половії!
Ой пройшли ж мої та літа молодії...

Цю молодичку й цю пісню я кохаю вже років із сорок без перерви. Скільки тих болючих-горючих розмов матері з дочкою в наших піснях! І все мало, все не виливається вічний біль скривдженої, знівченої, зневаженої краси й щирості. Не переказати незліченних і нескінченних кривд молоді невістки — одне хіба що утя все горечко знає. Мала дитина — і водночас "пройшли ж мої літа молодії". Оце й уся її біографія — скажена свекруха, ревнивий чоловік, діти, робота. Подивившись на таке життя та й подивуєшся: кому воно потрібне? Хіба це життя? А може, пісня трохи прибріхує, може, не самим лише горем сповнені дні молоді жінки? Не самим, звичайно. Але й пісня не бреше. Вона розказує про все найболючіше, але прислухайтесь до мелодії: це ж краса! Яка голосиста, повногруда, повнокровна краса! Вона не знаходить собі відгуку в чоловічій душі — зате виливається в розкішній пісні, а все не в'яне й не вмирає. Тисячі й тисячі жінок підхоплюють пісню, славлять красу й співчувають гіркій долі... і незбагненим дивом набираються сили. Оця магічна властивість народної пісні, мабуть, і забезпечила їй безсмертя. Навіть сумна, навіть трагічна пісня не пригнічує, не паралізує, а навпаки, очищує душу, додає їй життя.

...І тому, коли я кохаюся з гарною піснею, я віддаю їй усе, на що здатний, — свій голос, час, досвід, свою душу. А вона мені все одно віддає ще більше.

Як кохана жінка.

Василь ТРИЛІС,
НДІ Українознавства
Фото Ганни ОБОРСЬКОЇ

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редакторія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук, Оксана Петриченко.

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлинки не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Між героями Антона Морговського й біблійними Марією та Йосипом — майже два тисячоліття. Стільки народжень і смертей, сходів і заходів, воєн і поцілунків... Змінилися зброя, одяг, система оцінювання себе у світі й світу в собі. Незмінною залишається тема терпіння, але тільки тема. Саме терпіння теж зазнало змін — час стирає межі, змінює форми. Чи лише час? Можна витерпіти все, якщо знаєш навіщо. Це не лише прописна істина. Зрештою — істина не може бути прописною. Біблійний Йосип знав навіщо, знав заради кого, знав істину. Йосип Литвиненко ангелів не бачив. Його попередник молився, коли було дуже важко. Герой Морговського писав: “Як вижити імпотенту”. Ілюзія смирення. Відчай має хребет кицьки й присмак металу: із вікна не викинеш і нічим, окрім крові, не змиєш. Відчай має звички кицьки — завжди повертатися й набридливо лізти на коліна. Кицька живе з тим, хто її годує. Йосип був дбайливим хазяїном. Відчай — хижак. Досить лише раз скуштувати червоного тепла, щоб уже ніколи не забувати й прагнути повторення. Сучка Нера, власні вени, найкращий друг, дружина — чи вистачить, щоб отримати сурогат спокою?

Але — не відчаєм єдиним... Не одним. Двома. І чий глибший — Йосипа чи Марії, — не нам міряти. Якби спільний, якби — визначена мета й накази Всевишнього, як дві тисячі років тому. А тут — вибір, кожному свій. Як співав покійний Володимир Висоцький: “Мені вчора дали свободу. Що я з нею буду робити?”! Що робити, коли сили залишилося лише на злість, коли надія зосередилася в руках ворожитив-шарлатанів, коли навіть вовком вити не можна, щоб сусідів не розбудити?

В якійсь країні закоханих молодят, чийого шлюбу не хочуть батьки, приковують одне до одного наручниками на рік. Як правило, після звільнення вони самі розбігаються. Герої Антона Морговського поєднані невидимими путами, та від цього не легше, бо немає жодних сподівань на звільнення. Лежати в одному ліжку — й не дихати, ходити поряд — і мовчати. Тиша не священна — проклята. Вибухівка в останній коробочці порошку наркомана. Вибирати. Вкотре?

Шкода, що ми не пам’ятаємо, що було до нашого народження. Мені чомусь завжди уявлявся великий стіл, де, як на шкільному іспиті, розкидані завдання. Тільки витягнув — забув усе. І здається, що твоя задача найважча. Тобі б сусідову! Чому йому так пощастило? Чому, чорт забирай, щастить усім, окрім тебе? Кожному — своя дилема. Мудрим стаєш лише тоді, коли зрозумієш, що чужий хрест муляє. Щоб не захотіти жити, як Литвиненки, особливої мудрості не треба. Але сніг не вирішує, куди йому падати; вогонь не вибирає, що йому

Кажуть, із будь-якої ситуації є три виходи: піти вперед, повернутися назад і зникнути. Останнє — найлегше, але й найнадійніше. Вихід із безвиході. Абсурдне звучання. Нікчемне значення. Якщо стукати, то обов’язково відчинять. А коли немає дверей?.. Людина завжди має право вибору, проте в мить вибору чомусь не видно жодної альтернативи. Дехто це називає долею, дехто каже, що треба терпіти. Роздавати поради — найпростіше. Але не дай, Господи, самому стати об’єктом порад...

Роман Антона МОРГОВСЬКОГО “Аве, Маріє, аве” — роман про вибір. Не про право вибору, а про сам вибір, який змушена робити людина від часу свого створення. Можливо, тому головні герої роману мають імена відомої біблійної пари — Марії та Йосипа. Ні, письменник не запозичив сюжету, щоб переповісти його в сучасній інтерпретації. Це — лише символ, лише натяк на щось таке, що читач повинен збагнути сам.

ЩЕ РАЗ ПРО ВКРАДЕНЕ ЩАСТЯ

З друзями в Миколаєві

палити... Безрадісність існування Марії та Йосипа особливо яскрава, коли кризь її діри просвічує минуле рожево-щастя. Народна мудрість гласить: “Бог дає драбинку — вгору і в долину”. Народна мудрість голосить... Якщо — завжди погано, то звикаєш. Мабуть. А так — колами? Ефект йо-йо. Життя, розтягнувшись від надміру радощів, стає порожньою кулькою, подушкою, напханою тирсою.

Роман — пошук, кожний письменник — нишпорка. У цьому випадку Морговський допомагає героєві знайти себе. Знаю, це звучить банально, але саме так воно і є. Йосип Литвиненко копірається в собі, у власних мізках, майбутньому, судах. На світ витягуються із заплісаних ящиків відчуття й спогади. Спогади про відчуття. Відчуття спогадів. Так перебирають старі іграшки, жаліючи віддати котрусь сусідським дітям. Так читають перші записки про побачення після останнього розчарування. Так торкаються чужих речей, залишених у квартирі, під час відсутності хазяїна. Так вибирають одяг для подорожі “на той світ”. Єдине

бажання — щоб ніхто не бачив. Може, колись. Потім, коли все буде зробленим, готовим до показу. Життя, поділене на дві купки. Одну з них так хочеться викинути! Але навколо — люди. Вони виканючать ляльку, яка горнула до тебе кожної самотньої ночі. Вони, забувши про існування дзвінка, увійдуть до кімнати, щоб виричитися на твої сльози. Вони перелижуть твоє право на самотність і встигнуть побачити зношені підошви останніх мештів.

Наче Гобсек, перекладаючи свої “скарби”, Литвиненко розуміє все це. Годилося б піти кудись, образитися, стати іншим. Але є в живих звичка — завжди знаходити запитання без відповіді. Таким знаком запитання для Йосипа стала Марія. Точніше, він сам зробив таємницю з власної дружини. Ревнують, коли відчувають свою меншовартість, неповноцінність. “Як вижити імпотенту?” Справді, як вижити? Як жити? Сім’я здебільшого розвалюється під тягарем взаємних образ. Чи змінює щось той факт, що бруд лився подумки? Навряд. Але повернімося до таємниці. Раптово кохана (ми-

Антон Морговський

нулий час) жінка стає скринькою Пандори. Брехня так звабливо пахне корицею! Йосип шукає не правду, а підтвердження власних здогадок. Так шукають імена рідних у списках померлих. Його Марія повинна бути святою. Попри всі підозри, попри всі випробування. Десь це вже було. Чи не — “дружина Цезаря поза підозрою”? Ще одна “істина”: ревнують, коли люблять. Але, якщо занадто... Zuviel ist ungesund. Священне правило людей: не вилазити за рамки, знати міру, визначену більшістю. Свято-татства не пробачають. Інакше карається вперто й жорстоко навіть її носієм.

Йосип поділив світ на чистих і брудних. Сам він — брудний, Марія й Пахом — чисті. Такі чисті, що аж кортить вимазати власними руками. Надмір чистоти також шкідливий, насамперед, — для оточуючих. Легко дивитися на світло (навіть вигадане), коли любиш. Почуття Йосипа — сорочка бідного. Немає іншої, а ця нікому прати, нічим латати. Видно душу крізь протерті латки. Душа в латках і дірках — кому потрібна? Душа — шматками: де рукав, де комір — не впізнаєш. І сидить хазяїн, і складає душу в єдине ціле, як Кай слово “вічність”. От тільки роман цей — квазіказка з квазіщасливим кінцем. Тому ніхто не допомагає Литвиненку в намаганні реставрувати себе самого. Його Герда занадто досвідчена, щоб витрачати час на справи, результат яких може й не принести їй ніякої користі. Та й скаржитися немає сенсу, бо цей досвід Йосип сам вибрав, допоміг здобути. Він приміряв Марію, як кокетка вечірню сукню, а через якийсь час виявилось, що розмір не той. Можна пере-кроїти, підшити, чимось припишити, вставити клинчики. Але це все — із сукню. А де взяти зайвий шмат розуміння для жінки?

Литвиненкову Марію в

шафу не заховаєш. Вродлива, колишня, — вона нагадує героєві про його власну неміч, як ненависний будильник про новий день. Вона дратує, як надто гарячий чай, вабить і відлякує, як дно печери. Розумієш, що не можна, але уява вже малює когось (не тебе), хто випиває твою чашку, нахабно забирає твої скарби.

Кохання — це зв’язок, безліч вузликів, де маленька відстань — прірва. Тут же відстань величезна, тому намагання Йосипа повернутися в минуле ще безнадійніше, ніж заняття героя Андерсена. Не можна повернутися в автомобіль, який вибухнув, у будинок, що згорів, на коня, який щойно скинув тебе. Але завжди хочеться. Ми не знаємо, чого хотілося біблійному Йосипові. Можемо здогадуватися, але не знаємо. Зрештою — ми не знаємо, чого хочеться героям Антона Морговського, бо правда досить хистка. Йосип хоче вірну дружину? Навряд. Інакше не привів би до неї іншого. Справжніх друзів? Теж ні, бо друзям вірять, а вірити Литвиненко не здатний нікому. Марія хоче повернення чоловіка-коханця? Сумнівно. Тьмяні бажання, яких не прочитаєш, не збагнеш навіть на йоту, служать декораціями для життя Марії та Йосипа Литвиненків. Таку ж роль виконують друзі, випадкові знайомі й навіть рідна дочка. Ось і ще одна відмінність між біблійними персонажами й героями роману “Аве, Маріє, аве”: перші жили заради дитини, останні взагалі забули, що відповідальні ще за когось, окрім себе.

Ми звикли знаходити в літературі “щось про любов”. Ретельно аналізуючи вдалі й не дуже речення, абзаци, насправді чекаємо логічного завершення того, що — між ним і нею. Називайте це ментальністю, прагненням романтики, зрештою — заперечуйте, але факт залишається фактом. Письменник, догоджуючи читачам (і,

насамперед, власній честолюбності), змальовує очі, губи, ноги, стегна — все, що може викликати задоволення нашої цікавості. Я не про професіоналів, яких цікавить техніка виконання цього догідливого читива. Не про тих, чий уста складаються в заздрісну або зневажливу посмішку (залежно від прочитаного). Хоча й про них також. Я про покупців. То брехня, що їхній смак потрібно виховувати; ще більша брехня, що це можна зробити. Можна створити імідж і власний фанклуб, привернути увагу, завоювати книжковий ринок і кілька премій, можна пропити ці премії з критиками й отримати схвальні рецензії, догодити всім і тішити себе думкою, що потім іще буде час, щоб віднайти найважливіше й знову стати собою, бо ця розкіш пробачається лише визнанням. Можна не за-

їти або не встигнути... То вже інше. Знаєте, мені добре від того, що я прочитала “Аве, Маріє, аве”. Мені (у це важко повірити) добре від того, що я не знайшла тут догідливої любові, взагалі ніякої не знайшла. Мені добре, коли я читаю посередньо написані обурені відгуки на такі книги. Бо це означає, що моя теорія правильна, а ніщо так не тішить егоїстичну натуру, як підтвердження власних теорій. Бо це означає, що не всі ще звихнулися на прагнення продавати й продаватися, Але є такі, яких дратує чиясь непрадажність. Так і повинно бути.

Отже, маємо роман не про любов — про нелюбов. Досвід. Майстерність. Гірко-та. Ми любимо повертатися до спокою. Таких книг не перечитують, не тримають під подушкою. Вони запам’ятовуються, закарбовуються. Татуаж пам’яті. У читача з’являється синдром легендарної голки, у вушко якої пролазить верблюд. Обурене — “спокою!”. А що це дасть? Кому потрібний солодкавий лікер жовтосторінкового щастя? І взагалі, нічого плювати-ся. Радій, український читачу, — маєш омріяного ідеального героя, який переборов усі труднощі й став щасливим. Чи ти не любиш дзеркало?

Про роман Антона Морговського “Аве, Маріє, аве” напишуть іще багато. Кожний знайде й візьме, що йому потрібне: трагедію Чорнобиля, женофобію, мізантропію автора. Від цього не втечеш. Схоже — автор знав це, інакше не залишив би відчиненими “всі двері й дверцята”. Уважний читач ніколи не зможе сказати, якими насправді були герої роману, бо про це ніде не написано. Вони викликають любов, огиду, жалість, захоплення, співчуття, симпатію, злість, осуд... Не розбіратися навіть тому, хто створив ці образи. Бо, зрештою, хто такий письменник: художник чи рентгенолог? І вже напевно — не суддя. Підійди до чогось значного впритул — і побачиш лише якусь частину. Мозаїка — річ суб’єктивна.

● **Марія КРИШТОПА**
Фото **Ігоря ЯІЦЬКОГО**

РЕАБІЛІТОВАНИ ІСТОРІЮ

Найстаріший в області репресований — дід Лаврін Чудний із села Оситна Новомиргородського району. Коли Лавріна Дмитровича арештували, йому було 83 роки.

...У травні 1930-го оситнянський актив зібрався на збори. У селі колгосп уже був створений, але, очевидно, справи йшли поганенько і, як тоді було заведено, причину негараздів шукали не в організації праці, а в класових ворогах. Перша хвиля розкуркулення в Оситній уже пройшла, але актив без вагань знайшов «винних» у занепаді господарства. І першим серед них назвали 83-річного діда Лавріна. У протоколі зборів зазначалося: «До 1917 року мав 15 десятин власної землі, маслобойку, крупорушку, віялку, шість коней, п'ять свиней, три корови, млин, кінну молотарку, сівалку, фургон, дрібний сільськогосподарський реманент. Зараз має маслобойку, крупорушку, віялку, сівалку, млин, фургон, двох коней, одну корову, дрібний сільськогосподарський реманент». Разом із ним «винними» визнали Захара Шульгу та Володимира Чоботаря, так само міцних господарів.

Усе слідство зводилося до взяття кількох свідчень про те, що Чудний, Шульга та Чоботар — запеклі вороги колективізації, вороже ставляться до «...переведення різних компаній комрадвледи, чи то хлібозаготівля, чи посівна» (до речі, справа велася українською мовою і запеклим противником внесення змін у правопис можна було б заглянути в такі справи, щоб переконатися, які саме мовні форми побутували в Україні. — С. О.). Свідки підтвердили також те, що дід Лаврін Чудний відкрито сміється з колгоспників (коли їхали вперше сіяти, він сказав: «Дивіться, голо-та-лодирі їдуть у поле сія-

ти!»), поширює чутки, ніби розкуркуленим повернуть усе забране в них майно, а всі разом вони шалено агітують, аби люди забирали коней із колгоспів та не усуспільнювали озимину, бо залишаться голодні.

Окружний прокурор відправив справу на дослідження, вказавши, що треба встановити конкретні факти. Дослідження носило такий самий характер, як і слідство: ще кілька селян-бідняків підтвердили, що названі господарі «розлагають маси», один із них уточнив, що хоч актив і не чув таких розмов, але ж про те свідчить фактичний розвал колгоспів... Додатковою виною діда Лавріна вважалося те, що його сина та зятя на той час уже розкуркулили. А всього в діда Лавріна було дев'ятеро дітей. Дружина його Марія на той час уже давно по-

ком усерйоз писали в документах) — розстріл.

Син діда Лавріна Степан жив у тому ж селі — Оситній. Дуже любив хліборобську працю, тож, будучи сином міцного господаря, й сам мав добре хазяйство. Як на той час, був освіченим — закінчив церковно-приходську школу. Коли ще тільки насувалася кампанія, хтось із більшовиків попереджав його, аби розпродав хазяйство та їхав у місто, там, мовляв, не вистачає грамотних людей у керівництві, тож кар'єра буде забезпечена. Але Степан не вірив і не уявляв, як це можна — покинути землю, село. Не вірив він і тоді, коли вже організувалися колгоспи й от-от мало початися розкуркулення, що можуть забрати все, надбав не роками праці. Вважав: щось заберуть, а щось і залишать, руки ж і голова на

засіяти. З часом купили маленьку хатину, потім більшу, повернулася мати Тетяна, а дід Лаврін, якого в 1930-му засудили на півтора роки тюрми, а потім дали три роки умовно, майже дев'яносторічним помер у 1935 р., доживаючи віку в своїй доньки Мотрі, у селі Костянтинівка, де на сільському цвинтарі досі є його могила.

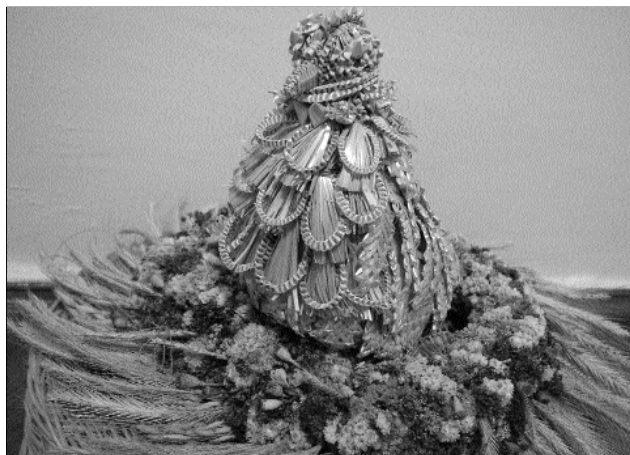
Уже пізніше, після війни, доньки Степана здобули освіту. Ольга та Ганна багато років учителювали, Євдокія працювала бухгалтером. Діти Григорія Ружина роз'їхалися — Дмитро аж у Грузію, Раїса — в сусідню область. Анатолій учителював у Новомиргороді, Леонід, як батько, став священником, комуністична влада переслідувала його вже й у 60—70-тих роках.

Один із правнуків діда Лавріна — Леонід, по-своєму продовжив хліборобську традицію роду — став доктором сільськогосподарських наук, автором винаходу гербіциду біологічного походження для зернових культур. Винахід зареєстровано, але грошей для промислового виробництва засобу, який би дозволив позбавити наші поля хімічного обробітку, нинішня влада знайти не може.

Історія цього роду типова для України. Які диявольські експерименти, накинута злою силою, протистояння, ламання долі сімей і життів пережив наш народ! То хіба ж для того, щоб знову повторювати щось подібне?

І ще — не могла не розповісти цієї історії. Бо трапилась унікальна можливість прослідкувати долю героя розповіді та його нащадків від архівної справи 1930 року по сьогоднішній день. Бо ж дід Лаврін — мій прадід.

Світлана ОРЕЛ
Фото Ганни
ОБОРСЬКОЇ

мерла (дід 1847 року народження), а всі діти були вже дорослі, мали свої сім'ї. Сини — Степан, Грицько, Данило, Гнат, Василь та доньки — Мотря, Марія, Марфа, Ганна.

У справі згадується розкуркулений зять Григорій Ружин. Можливо, Григорія розкуркулювали до 30-го року, але він був священником і в 1937-му від тодішньої влади одержав вищу міру соціального захисту (так ціл-

місці — надбаємо ще.

Згадують його доньки Ольга і Євдокія, які зараз мешкають у Кіровограді: «Перед розкуркуленням ми мали п'ять-сім десятин землі, хату на дві кімнати, хлів, корову з двома телятами, двоє коней, лоша, саж із трьома поросятами, клуню, амбар, погріб, літню обору для худоби, плуг, борони, віялку, круподерку. Батько дуже любив коней, вирощував їх на продаж, навіть на виставки його скакуні потрапляли.

Запам'яталися різдвяні свята. Цілий вечір до нас ішли діти — батькові хрещеники, яких було кілька десятків. На Різдво мати пекла калачі й викладала на полиці в три ряди — аж під саму стелю. А батько, спеціально для хрещеників, намінював височенький пузатенький глечик дрібних грошей, купував цукерки. Варилася кутя, узвар. Горіла свічка під іконою (ікона в світличному кутку стояла велика, як півстола, відкривалася зашпінкою збоку, там, до речі, лежали дві золоті обручки батьків, материн золотий браслет). При розкуркуленні все це пропало і мати картала себе: «Що б то було сховати, це ж не коняка», коли на золото можна було хліб вимінати в голод.

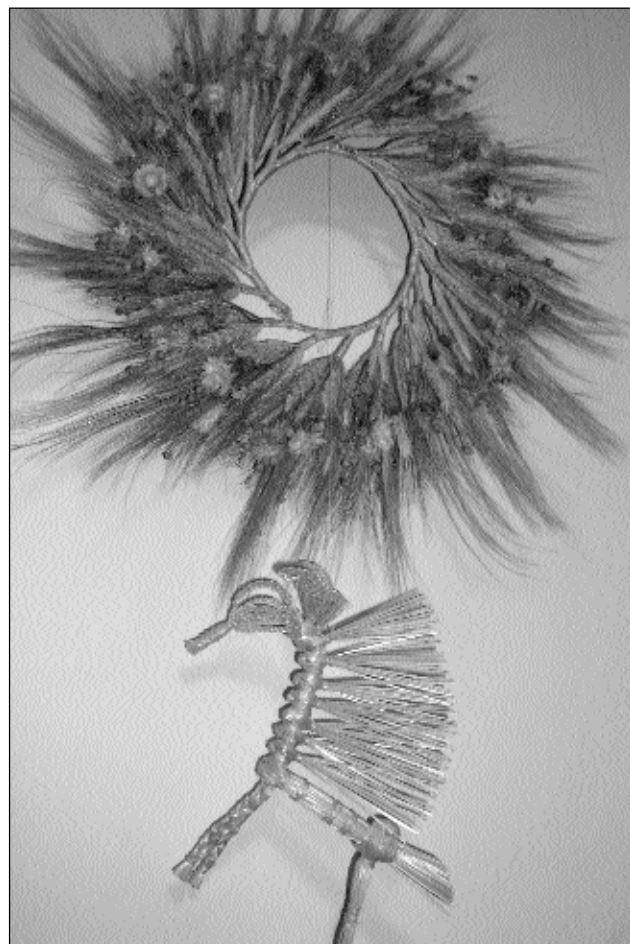
Якогось зимового дня 1929 року весь затишний світ їхньої дружної сім'ї зник. Забрали все, — і худобу, і рема-

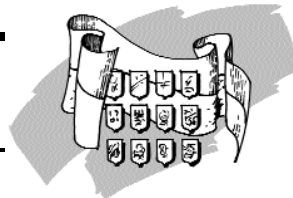
нент, і одяг, ікони, зерно, — до останнього бурячка з погребя. Вигнали з хати. Сім'ю мали відправити в Архангельськ. Але батько не дався арештувати, втік. А матір потримали трохи під арештом і відпустили, вона була каліка, в молодості перехворіла тифом. Пізніше вона пішла до своєї рідної сестри в Лутківку (нині село Олексіївка), аби там, працюючи в радгоспі, пережити голод. А дітей Степан відвів у Новомиргород, де біля залізниці, у приміському селі Костянтинівка жили його брати Гнат і Данило та сестри Марфа й Мотря зі своїми сім'ями. Відкрито прийняти куркульських дітей вони не могли, бо відразу ж поплавилися б, то дівчатка (а їх було троє) весь час переховувалися по горищах та по сараях. Степан теж переховувався, вночі приходив до дітей, приносив, що де вдасться дістати чи заробити. Так тривало аж до 32-го року. Коли почалися голодні дні, Степан ще якийсь час тримався, йому вдавалося заробити по навколишніх селах то якусь склянку крупів, то знайти десь у людських городах жменю гнилої картоплі, але настав такий момент, коли він уже ледве тримався на ногах. Вирішив — хай буде, що буде, піду на базар — щось украв. Пішов, позаглядав, але вкрати не вміє, подумав: вертаюся до дітей, нікуди вже від них не піду, як доведеться вмирати з голоду, то хоч разом. Коли дивиться, йде якась жінка, дуже гарна, чепурна й несе важкі сумки. Майнула думка: допоможу їй нести, може, дасть що-небудь поїсти. Жінка спочатку до змученого та обіраного чоловіка поставилася з осторогою, а потім таки довірила свою ношу. Приніс до квартири, жінка запросила до хати, щоб погодувати, не міг відмовитися. Зайшов, а там — начальник відділу НКВС за-

лізничної станції, чоловік тієї жінки. Подітися — нікуди. Розповів усе, як є. Який янгол пролетів у туман над тим начальником — не відомо, але він замість того, щоб, як належало, заарештувати Степана, не тільки відпустив його, а й дав хліба, сала, борошна з собою.

Діти тоді переховувалися у сараї в батькового брата дядька Данила. Яка ж то була для них радість! А маленька Євдокія вперше в своєму свідомому житті мала таку розкіш, бо ж поки хліб був свій, вона, зовсім маленька була, цього не пам'ятала.

Той начальник влаштував Степана на роботу — топити лазню, що була при залізниці, і біля лазні виділили їм латочку землі. Жінка начальника дала трохи дрібної картоплі, іншого насіння, щоб її

ЛЕГЕНДИ ПРО КНЯЗЯ КОЧУБЕЯ

Пани Кочубеї мали величезні земельні наділи на теренах Полтавщини, Чернігівщини, Херсонщини, Катеринославщини, Таврійської, Подільської губерній та в Росії. Представники дворянського роду — з покоління в покоління — займали високі посади при царському дворі. Багатства їхні, може, й не були неміряними, але дозволяли виконувати будь-які панські забаганки.

Ось і в Диканьці, серед злиден-

Таким був палац Кочубеїв

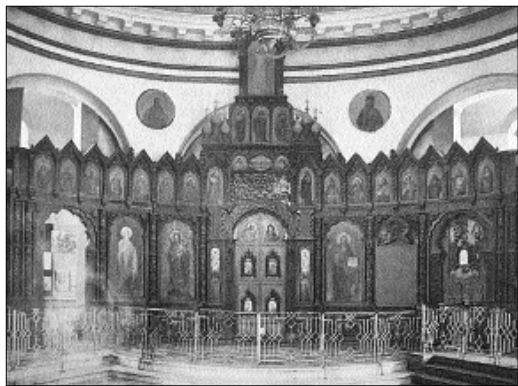
них хаток під соломою та очеретом, немов у казці, постав один із найкрасивіших в Європі палац. Художниця Марія Башкирцева, котра все життя провела "в Європах", багато бачила, писала: "Красу палацу можна порівняти з хіба що з віллами Боргезе й Дорія". "Величний палац!", — у захваті вигукнув і зафіксував це на папері відомий письменник і журналіст Володимир Гіляровський, який побував тут у 1900 році.

Валентин Ніколаєв, директор Полтавського краєзнавчого музею, в часи революції і Громадянської війни згадував, що у Великому палаці було сто кімнат, убраних картинами, бронзовими виробами всесвітньо відомих майстрів, килимами, gobеленами, дорогим фаянсом та склом, козацькою зброєю, прагдів, вишуканими меблями різних епох. Безцінна бібліотека рідкісних книг XVII—XVIII сторіч займала окрему величезну залу. Книжки в дорогих шкіряних обкладинках до цього належали князю Безбородьку — колишньому міністру Катерини II. Не одне покоління Кочубеїв колекціонувало старожитності. Наприклад, у 1823 році графу В. П. Кочубею доставили лист від фон Ека і 40 античних монет, а також знайдені в керченських курганах 3 статуї, одна з яких була з чистого золота!

Важко повірити, але ні розкішного палацу, ні геніальних творів мистецтва, якими був переповнений палац, ні численних заводів, які належали князю, — нічого цього сьогодні немає. Та що там говорити, коли навіть підвалини палацу зруйновані!

ВИТЯГЛИ ЙОГО З МОГИЛИ, А КІСТКИ РОЗКИДАЛИ В ЛІСІ

Палац горів два дні й дві ночі. Вогонь, що пожирав багатства, було видно за п'ятдесят верст. "Ця пожежа розпочала нове літочислення місцевої історії", — писав

Біля цього іконостасу молилася мати Миколи Гоголя

американський письменник і публіцист Альберт Піс Вільямс, котрому радянські органи дозволили відвідати Диканьку через кілька років після революції.

Не врятували практично нічого. Напередодні директор губернського краєзнавчого музею В. Ніколаєв мало не на колінах молив селян, які захопили маєток, віддати музею твори мистецтва. Пошастило врятувати децицію, однак усе те загинуло під час фашистської окупації Полтави.

Письменник Альберт Піс Вільямс: "Диканчани говорили про князів із відвертою ненавистю. Один із учасників погрому розповідав, як збиткувався над прахом старого князя Кочубея, котрий помер ще в 1880 році: "Ми розбили спочатку кам'яний склеп, потім цинковий, витягли труп".

— Ви, мабуть, хотіли зняти золотий хрест із шиї князя? — спитав американський письменник, — забрати гроші, коштовні речі?

— Ні! — сказав старий. — Мені потрібен був саме він, старий диявол! Це він вкрив землю моїх батьків! Так хай же буде він проклятий! — крикнув солдат і стукнув об землю милиціями. — Це

поклонитися землі предків далека спадкоємця кочубеївського роду. Люди до неї за допомогою: "Чи не дасте грошей на реставрацію Миколаївської церкви?" На що та відповіла: "Хто зруйнував, той хай і гроші дає".

Спадкоємці князя Кочубея і сьогодні живуть непогано. В Африці, в Конго, мають ферму, де вирощують крокодилів. Доля розсіяла нащадків кочубеївського роду по Австралії, США, Франції. Останній князь, який чкурнув за кордон, зумів вивезти частину нажитого й забезпечити небідне життя і дітям, і внукам. Ті ж, хто "експропріював" основну частину багатств, так і не зуміли як слід ними розпорядитися. Прахом усе стало!

ПРИВИДИ КОЧУБЕЇВСЬКОГО ЗОЛОТА

Парасоцький ліс — заповідне урочище, яке починається за кількома кілометрами на схід від Диканьки. З краєзнавцем, літописцем тутешніх країв, Василем Кішиком йдемо до легендарних печер, про які в народі ходять стільки легенд, що їх сміливо можна занести в книгу українських рекордів. Три години пробираємося справжніми хаша-

Диканьці його вже чатував згадуваний Галушка, який жив через хату від Йосипа. Андрію Михайловичу вдалося якимось чином віддати від Йосипа місце сховку скарбів. Якось глибокої ночі він таки докопався до схованого, навіть ухопився чи то за кільце на бочечці, чи то за ручку валізки. Але заледве не поплатився життям. Скарб почав провалюватися в землю, Галушка від жадібності ніяк не хотів його випустити. "Трохи шию не звернуло", — хвалився він згодом, особливо напідпитку та у веселій компанії, і кожного разу шкріб потилицю: "Таки заляв старий скнара своє золото!"

ПОСТАТЬ У ЧОРНОМУ БІЛЯ ПЕЧЕР

Народні перекази про печери — не менше захоплюючі, ніж легенди про скарби князя Кочубея.

Диканським шляхом

тившись униз, ставило біля струмка під деревом й поверталося додому. Наступного ранку, коли дівчинка, на прохання старенької, знову приносила на те саме місце повний горщик, попередній був чисто вимитий і сушився на гілці. Відбувалося це приблизно в 70-х роках XIX сторіччя. Як розповідали літні місцеві мешканці, в ті часи, йдучи Диканським лісом, іноді помічали постать у чорному. Чоловік уникав зустрічей із подорожніми. Та коли це не вдавалося, скажімо, обіч стежки росли непролазні кущі, чи коли люди виходили зенацька, то невідомий лягав ниць край стежки і лежав, ховаючи лице до-

СТАРОЖИТНІ ЧУДЕСА І СКАРБИ З ДИКАНЬКИ

Хто не чув про Диканьку? Бодай ось так довідково: селище міського типу, райцентр на Полтавщині, розташований за 32 кілометри на північ від обласного центру. Історія засвідчила існування Диканьки з середини XVII ст. документами 1658 року, — саме тоді поблизу Диканьки відбувся бій між загонами полтавського полковника Мартина Пушкаря та гетьмана Івана Виговського. Невелика нинішня Диканька з населенням десять тисяч мешканців не може похвалитися великими підприємствами державного значення, зате славна і неперебуття багатющою історією, кількістю визначних місць і прославлених земляків, переказами, легендами та спогадами, про які сьогодні йтиме мова.

я загнав йому під ребра ніж!"

Від князівського господарства не залишилися камені на камені. Знищили пивний і цегельний заводи, манежі кінного заводу, оранжереї і теплиці, промислові майстерні: столярні, ковальські, ливарні, які виготовляли олійниці-полтавки. Знищили навіть наосну станцію пивзаводу, яка знаходилася далеко від палацу, а кочубеївська броварня, між іншим, поставляла фірмове пиво до царського столу, це пиво продавалось у багатьох містах Росії. Маєток Кочубеїв зрівняли з землею!

Чи принесли жителям Диканьки щастя нова влада — радянська?

Ось тільки кілька деталей. Перший секретар Диканського райкому партії за недовиконання плану хлібоздачі так віддухопелив голову місцевого колгоспу, що той до кінця життя лишився інвалідом. Рідна тітка мого доброго знайомого диканця Василя Вікторовича Кішика осліпла від голоду, так само, як осліпили в тяжкі тридцять багато учасників революції... Нині на знаменитому Острові Троянд — перлині кочубеївського парку — ростуть будяки в людський зріст.

...Розповідають, начебто років 12 тому приїздила в Диканьку

ми. Здається, тут ніколи не ступала людська нога. Гори буревію, повалені, вирвані з корінням тріхсотлітні дуби. Величезна метрова павутина. Павуки завбільшки з волохатий горіх, голодні злочоті комарі... Сил уже не вистачає, частіше й частіше доводиться сидати на порослі мохом вгрозлі в землю велетні-дуби. Лаеш останніми словами і цей ліс, і небіжчика-князя, який надійно сховав свої скарби...

Легенда пішла світом із легкої руки місцевого екскурсовода Гарячуна — колишнього редактора районної газети. Приміщення Миколаївської церкви партійні товариші оголосили музеєм. Екскурсовод Гарячун любив розповідати таке: останній із Кочубеїв, тікаючи від більшовицької руки, не встиг вивезти скарб і сховав його в лісі. За свідченням жителя Диканьки Ігоря Бучневича, Гарячун навіть називав імена людей, які нібито бачили панське золото.

Диканчанин Андрій Михайлович Авраменко, якого по-вулично-му прозивали Галушкою, прочув про нього від кочубеївського камердинера Йосипа Мусійовича Шاپовала. Той особисто закупавав скарб перед тим, як разом із "його світлістю" втекти в Париж. Там князь прикинувся злиднем, побирався серед білоемігрантів. Слуга ж голодував і, доведений до відчаю, звернувся в радянське консульство. Після довгих поневірянь він нарешті отримав дозвіл повернутися на Батьківщину. В

Такий вигляд має Острів Троянд сьогодні

Полтавський історик **Леонід Падалка** ще на початку XX століття зібрав численні оповідки місцевих мешканців про печери в Парасоцькому лісі.

Є відносно й недавні свідчення. Жителька Диканьки Н. В. Андреева божилася, що в сорокових роках сама спускалася в печери. За її свідченнями, в лісовому підземеллі могли розміститися навіть коні з підводами. В Диканьці же живі люди, які пам'ятають, що за часів німецько-фашистської окупації диканчани ховалися в печерах від німців.

Василь Скорик — директор Диканського краєзнавчого музею: "Не можу не привести свідчень авторитетного жителя Диканьки О. Т. Воронянского, котрим він поділився з моїм батьком: "печери впродовж життя копав відлюдник, монах Чернечейського монастиря, який збирався поселитися в скиту в глухому лісі".

Василь Кішик: "Ще як моя бабуся була дівчинкою, то її бабуся, зварила обід, прохала онуку: "Віднеси, дитино, божому чоловікові в ліс їстки". Дівча брало горщик із борщем чи кашею, зав'язувало його в хустку та дріботіло до глибокого Вовчого Яру. Спус-

рить Василь Кішик. — Називаючи їх розміри, вдовольняються, як правило, свідченнями людей випадкових або ж чутками. За народними переказами, лісові підземелля з'явилися ще в доісторичні часи, коли "в навоколишніх лісах жили дикуни". Ватажком у них був чоловік на прізвисько Дикий. Тому, мовляв, і село назвали Диканькою.

Особисто Василь Вікторович уперше побував біля печер ще в дитинстві років сорок тому, якщо не більше. Тоді можна було нарахувати сім печер із напівзаваленими входами. Найбільший хід був високою близько півтора метра й шириною близько метра.

Нині ж ми з Василем Вікторовичем заізналися. Підупали на силі, майже повзком добралися до печер, а вони, як виявилось, геть обвалилися... Копати вже не було сил. До того ж, удвох робити це вкрай небезпечно, адже сипкий ґрунт будь-якої миті може завалитися й поховати нас назавжди в цьому глухому лісі. Так і не відкрилася нам схована під землею таємниця скарбів князя Кочубея.

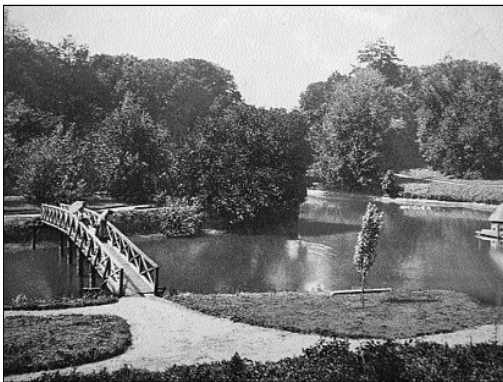
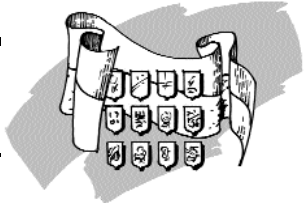
СВЯТО-МИКОЛАЇВСЬКА ЦЕРКВА КОЛИСЬ ТА СЬОГОДНІ

Чи не найбільше легенд у Диканьці пов'язано з ім'ям Миколи Васильовича Гоголя. Бо Диканька допомогла великому письменнику з'явитися на білий світ, а Гоголь віддячив їй тим, що прославив Диканьку на весь світ. Особливо вражає диво, яке сталося при народженні Миколи Гоголя.

Почалося все з того, що місцеві

Миколаївська церква

Острів Троянд колись

жителі знайшли на околиці Диканьки, в лісі, ікону Миколи Чудотворця. Лежала вона на пеньку. Вражені християни віднесли ікону до найближчої дерев'яної церковки. Яким же був подив прихожан, коли вранці ікона знову опинилася в лісі, на тому ж пні! Її знову й знову повертали до церкви, а вона — сили небесні! — все поверталася й поверталася на те саме місце в лісі. Хто ж не скаже, що ікона незвичайна, чудотворна? Тоді священнослужителі запропонували на тому місці, де знайшли ікону, збудувати церкву. А позаяк ікона була Миколи Чудотворця, то й церкву назвали — Свято-Миколаївською. Запевняють, що той пеня і нині знаходиться під вівтарем. Правда, на неодноразове прохання дозволити подивитися на нього, згоди автору цього матеріалу так і не дали. Хто ж дозволить розбирати олтар, врешті, можливо, ніякого пеня там взагалі немає? Та й чи так уже важливо це?

Слава про чудотворну ікону пішла по всій Русі. Ось як описував у 1852 році пам'ятництво до ікони приїжджий журналіст "Московитянина": "К числу головних примечательностей Диканьки, конечно, должен быть отнесен чудотворный образ Святителя Николая. Редко кто не сходит, хоть раз в год, на поклонение Угоднику Божьему Святому. В особенности большое стечение бывает в пост Петра и Павла. Вы встретите тут, кроме малороссиян, и русских мужиков, нередко даже обитателей далекой Сибири..."

Справді, йшли сюди звідусюд! Вважалося, що особливо прихильна ікона до тих, хто прийде на поклон до неї пішки.

...Після двох невдалих пологів Марія Гоголь-Яновська з села

Яновщини, що за 25 верст від Диканьки, зовсім було впала у відчай. Але мала віру й надію на Господа. Ось тут, перед цим іконо-стасом, щоденно, багато годин поспіль молилася перед іконою Миколи Чудотворця. Дала обітницю назвати свого сина Миколою, на честь Святого. І її молитви були почуті. Хлопчик народився здоровим і талановитим, ні — геніальним!

Дива навколо церкви продовжувалися протягом усієї її історії. Образ миловав, але й карав. Розповідають, що на початку 60-х у минулому столітті секретар партійної організації місцевого колгоспу ім. Леніна зазіхнула на гектар землі біля церкви. Довелося їй прибрати з дороги священика Миколаївської церкви Нестерука, який обстоював наділ. За брехливим наклепом, священнослужителя відправили за ґрати, а землю навколо церкви розорали. Може, випадково, а, може, й ні, але після цього трапилось у сім'ї парторгши

На згадку про Диканьку

горе. Син купався у ставку, зламав хребет і став прикутим до ліжка. Але добрих див незмірно більше.

Хто тільки не вклонявся чудотворній іконі! Микола Гоголь, Іван Котляревський, Панас Мирний, Михайло Щепкін, Михайло Глінка, Марія Башкирцева, Володимир Гіляровський, Альберт Ріс Вільямс, Олесь Гончар... У Миколаївській церкві бував тодішній керівник Національного банку Віктор Ющенко, багато інших політиків, державних діячів, письменників.

● **Анатолій НЕДАВНІЙ**
Фото автора та з архівів

ВІТЧИЗНЯНИЙ СТИЛЬ

Знаходиться "джерело здоров'я" на північному схилі гори Ай-Петрі на висоті 240 метрів над рівнем моря між грядками серця гір півострова, відомих як Великий каньйон. 30 років тому його оголошено ландшафтним заказником республіканського значення. На 300-гектарній території заборонено зривати квіти, зрубувати дерева, розпалювати багаття, ночувати, встановлювати намети — всі ці заходи спрямовані на те, щоб не порушити екологічної благодаті цього краю. Відвідини заповідника строго регламентовані, а в посушливі періоди відвідування категорично заборонено, щоб максимально убезпечити рідкісну тутешню флору й фауну. Далі горі розділяє надвоє гірська річка Аузун-Узень. Великий каньйон зусібіч оточений мереживом асфальтованих, сільських і туристичних доріг та стежин...

Але в передковчній тиші охоронної зони перехожих мало. Не випадково саме тут, за мостом через річку Бельбек, ліворуч від дороги, розташувалася Республіканська фізіотерапевтична лікарня, що носить ім'я глибинного цілющого джерела "Чорні води".

Воно має кілька виходів на поверхню. У цій воді спеціалісти знайшли майже всі хімічні елементи таблиці Менделєєва. За складом ця джерельна вода близька до мацестинської. Її кількість дозволяє відпускати по 150 ванн на день. Цінний і місцевий мул, який вважається головним суперником славновісних за цілющістю сакських грязей. За допомогою цих природних ліків тут успішно позбавляють людей від багатьох хвороб. А ще водними процедурами, які пацієнти приймають і в корпусах водолікарні, й біля цілющого джерела Аджі-Су ("Чорні води"), яке виходить із таврійських сланців за кілька кілометрів західніше села Ароматне. Хворих привозять туди автобусами. Причому для багатьох — це остання надія поправити здоров'я.

Головний лікар диво-закладу Лариса Валентинівна Самотейкіна розповідає, що в "Чорних водах" спеціалісти допомагають пацієнтам, які страждають захворюваннями кістково-м'язової системи (первинно деформуючий остеоартроз, ревматоїдний артрит), судинними патологіями (хронічна венозна недостатність, облітеруючий атеросклероз судин нижніх кінцівок (трофічні язви), лікують запалення периферійної нервової системи (радикуліти), посттравматичні ускладнення, дерма-

ЦІЛЮЩА СИЛА «ЧОРНИХ ВОД»

Мінеральне джерело "Чорні води" стало широковідомим своїми унікальними цілющими властивостями з кінця позаминулого століття. Б'є воно чудотворним пружним струменем із могутнього каміння північного підніжжя головної гряди Кримських гір у неповторній за красою й чистотою повітря зеленій Бельбекській долині. Тут можна побачити вражаючі пам'ятки середньовічної й нової історії. Ця на диво мальовнича місцина неподалік Бахчисараю й села Соколине (Коккози), де грізно нависає гора Бойка, — справжня Мекка туристів. Славиться м'якою зимою й неспекотним літом, — бо розташована на одній широті з Північною Італією й Південною Францією.

тологічні (екземи, псоріаз), урологічні, стоматологічні захворювання, гінекологічні патології, виправляють деформації суглобів.

Всі ці захворювання тут гоять за допомогою мінеральних, хвойних, шавлійних, вихрових ванн, грязей із джерела "Чорні води" і Сакського озера, різноманітних фізіотерапевтичних процедур, лікувальної фізкультури, у тренажерній залі, кабінеті аероіонотерапії. У ньому особливо легко дихається, негативні іони, вироблені люстрою Чижевського, благотворно впливають на організм. Процедури, масажі, добре й чуйне ставлення персоналу дають потужний заряд здоров'я й гарного настрою. "Після "Чорних вод" жити й працювати набагато легше", — запевняють численні пацієнти з України та держав ближнього й далекого зарубіжжя. Міністерство охорони здоров'я автономії вважає лікарню одним із найбільш ефективних медичних закладів Криму.

Тут 200 ліжок в одно—чотири-місних палатах, напівлюксах, люксах. Є телевізори, холодильники, бібліотека, можна пограти в теніс, баскетбол, волейбол, сходити на танці. Передбачені екскурсії в печерні міста, Бахчисарайський музей, Успенський монастир, до Великого каньйону, можна порибалити в озерах біля урочища Аджі-Су...

Потрапити у цей земний рай можна як на бюджетній, так і на господарській основі. Головне — вчасно оформити санаторно-курортну карту. Адже лікарі мають знати про стан здоров'я пацієнта буквально все. Тоді легше призначити процедури, вибрати навантаження...

— Ми з радістю приймемо всіх, хто потребує "ремонт" здоров'я й повноцінного відпочинку, — говорить Лариса Валентинівна, яка

займається цілінням людей уже 20 років, десять із яких — на посаді головного лікаря.

Цілювати тут уміють справді ефективно. У списку врятованих від різних нападів — генерали й члени уряду, депутати різних рівнів, інші високопоставлені особи, відомі митці й артисти... Серед багатого комплексу лікувальних процедур найпопулярніші — мінералізована сірководнево-хлоридно-натрієво-кальцієва вода й мулові виноси. У комплексному лікуванні якнайширше використовуються магнітна й лазерна терапії, ручний масаж, лікувальна фізкультура й чимало іншого... Один перелік захворювань, від яких тут із успіхом позбавляють, зайняв би надто багато місця. У колективі — 12 лікарів. Спеціалісти — дружна команда. Справжніми майстрами-чарівниками, істинними цілителями є ветерани-подружжя Лариса Михайлівна й Микола Іванович Грищенко, Надія Дмитрівна Столбченко, Ельвіра Гафарова... Всі агітують прийти в це дивне місце просто відпочити, подихати повітрям, зміцнити сили спортом, улюбленим захопленням...

— Тут люди з ціпками, на милах прощаються зі своїми хворобами. Невдовзі водолікувальні півстоліття. Її біографія починалася з невеличкої амбулаторії районного підпорядкування. Нині — це справжня "фабрика здоров'я", яку зараховано до рангу вищої категорії й надано акредитаційний сертифікат. Він підтверджує — "Чорні води" повністю відповідають своєму призначенню, а всі надані послуги виконуються на найвищому вітчизняному рівні, який не поступається європейському й світовому.

● **Віктор ХОМЕНКО,**
Крим

ПЕРША «ЗОЛОТА ЛОЗА» НА СХІДНІЙ СЛОБОЖАНЩИНІ

Мереживна майстерність лозоплетіння відроджується у Воронежській області завдяки допомозі майстрів із Закарпатської України.

Ще якихось десять років тому про подібний конкурс-фестиваль у Воронежській області ми й не мріяли. І справа зовсім не у фінансах на його проведення — просто не набралось б достатньої кількості учасників, гідних змагання на всеросійському рівні. Лозоплетіння вмирало. Навіть в узагальнюючій праці відомого в Росії дослідника **Олександра Миловського** "Народні промисли" (видання 1994 року) немає ні рядка про це ремесло. І ратом у місті Бобрів Воронежської області на базі відомого, насамперед, випуском гітар ЗАТ "Акорд" пройшов перший усеросійський фестиваль "Золота лоза". На цьому підприємстві вже більше 4 років займаються відродженням традиційного для Східної Слобожанщини мистецтва лозоплетіння. До речі,

натхненником і організатором конкурсу, разом із Асоціацією народних промислів Росії, став генеральний директор "Акорду" **Віктор Самарченко**.

Усі творчі змагання проходили в новому цеху, де є місце і для художньої продукції та обладнані майстерні. А приїхали на фестиваль у Бобрів не тільки майстри з Воронежської області, але й із Кірова, Краснодар, Белгорода, Волгограда, Москви, Ярославля, Калуги і навіть із Ханти-Мансійська. А от **Олександр Тесля**, що представляв на фестивалі Розсошанський район Воронежської області, став визнаним майстром лозоплетіння завдяки вчителям з України. От що він говорить:

— Я працюю директором Будинку культури і давно захоплююся лозоплетінням. А все почалося з того, що в селі вдень із вогнем не можна було знайти простого кошика, такого необхідного в побуті. Старі майстри помирали, а молодим ремеслом не передали. Так мені дове-

лося їхати в Закарпаття, є там таке село Іза, щоб учинитися лозоплетінню в тамтешніх майстрів. Прийняли мене добре, всі "секрети" передали.

Олександр Тесля показав нам фотоальбом своїх виробів. Витончені речі, у яких відчувається і сам автор — людина доброї душі, веселий, умільний на вигадки. Більш того, зараз Олександр Тесля навчає майстерності лозоплетіння своїх земляків. Гідне суперництво майстрові вже можуть скласти **Юлія Жук** і **Юрій Толкачов**.

У Розсошанському районі багато років працює відділення Воронежської регіональної громадської організації "Українське товариство "Перевесло", яке очолює **Олексій Девятко**. Він — визнаний у районі майстер різьблення по дереву і ставив серед головних задач своєї роботи відродження і розвиток декоративно-прикладного мистецтва в середовищі місцевих українців, століттями проживаючих у цьому районі Воро-

незької області. І Олександр Тесля — у числі активних помічників і соратників у цій справі. Завдяки Олексію Сергійовичу Дев'ятку в програмі щорічного Фестивалю Слобідської української культури Воронежського краю декоративно-прикладне мистецтво виділене в окремий рівнозначний блок. Щорічне збільшення кількості учасників експозиції — свідчення зростаючого інтересу до відродження народних промислів у краї.

А переможцями "Золотої лози" в Боброві в різних номінаціях стали **Ольга Перетокіна** й **Олена Мамонтова** з Боброва, **Світлана Горюнова** з Краснодар, **Наталія Туліцина** з Кірова, **Геннадій Ануфрійов** з Ярославля, **Володимир Цукрів** і **Валентина Колеснікова** з Воронежа. Організатори фестивалю заявили, що мають намір зробити його традиційним. Так що готуйтеся до майбутніх конкурсів, майстри лози!

● **Дмитро ДЕНИСЕНКО,**
м. Воронеж

ВІТАЄМО!

Рішенням Константинопольського патріарха Варфоломія, згідно з поданням Української Православної Церкви в США, Генеральний консул України в Чикаго **Борис Миколайович Базилевський** нагороджений орденом Св. Андрія Первозванного.

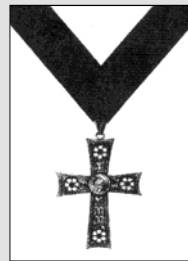
Урочистий молебень та церемонія посвячення (нагородження) відбулися в Кафедральному соборі Св. Трійці в Нью-Йорку за участю ієрархів православних церков, зокрема представника Константинопольського патріарха в США єпископа Димитрія, представника Української Православної Церкви в США архієпископа Всеволода, єпископів Грецької, Вірменської, Грузинської, Сирійської та Католицької церков. Служба відбувалася згідно із тисячолітньою традицією, адже сам орденом — хрест Святого Андрія Первозванного — це копія Хреста Візантійського імператора Юстиніана, який був подарований у VI столітті його племінником і також імператором Юстинієм II Римо-

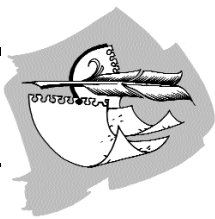
ві і зараз зберігається у Ватиканському музеї.

Церемонія транслувалася телевізійними каналами на США, а також на Грецію, Кіпр та Туреччину.

Хрестом Св. Андрія Первозванного в США нагороджені, в основному, провідні діячі православних громад, зокрема Грецької, близькі до керівних, владних та фінансових кіл Сполучених Штатів. Б. М. Базилевський — перший українець, який отримав таку нагороду.

Нагороджені цим орденом, згідно з давньою візантійською традицією, мають титул Архонів (Захисників віри Христової та Христової Церкви).

Потяг квольки вже відходив од перона, і Богдан, схопившись за поручні, встиг протиснутись у тамбур, вхідні двері якого причиняла провідниця. Добряче вилаявшись, вона зажадала показати квиток. У похваті він кілька разів зробив ревізію в кишенях, але проїзного не зміг відшукати.

— Не валяй дурня! — гнівно оскалилася сибірячка. — Хочеш зайцем їхати? Не вийде, на наступній станції висадимо тебе, та ще й штраф здеремо!

Трохи вгамувавшись, він згадав, що проїзного втикнув у валізу. Одзвітувавшись, Богдан зайшов у купе.

Воно було напівпорожнє. За прибічним столиком одинакував літній чоловік із благородною свиною й клинкуватою борідкою. Сухо привітавшись, юнак поспіхом виїняв спортивного костюма та бутерброди, а валізу скинув на верхню полицку й, зручно вмосившись, вирішив трохи відзепатися.

— Певно, спізнилися на потяг, — по великій паузі мовив незнайомець, на що Богдан ствердно кивнув головою. — Таке часто трапляється, особливо у вашому віці, коли од дівчат немає спокою...

Допоки провідниця готувала чай, взялися за підвечірок. Богдан поспіхом виклав пару пончиків з повидлом і вже було заповзявся їсти, але сусіда рішуче зупинив:

— Не поспішайте трюїтися цими піріжками! Ви, певно, не знаєте, що смажать їх в олії по стонадцять разів, а це ж отрута...

— Майже щодня їм, і нічого, — веселкувато відповів Богдан.

— А це тому, що ви молодий і ваш шлунок здатний навіть цвяхи перетравлювати. Але прийде час, і відчуєте ґанджі — якщо не коліти, то принаймні виразку шлунка. Повірте мені, я все ж якийсь медик — після школи навчався в медучилищі...

Гостинний сусіда рвучко розпакував поклажу й заповзявся викладати на купейний пристілець розфасовані в паперових обгортках шинку, ковбаси, копчену і в'ялену рибу, ікру, консервовані краби, вуджену ведмежатину та інші наїдки.

— Підтримайте підвечірок зі мною, — лагідно запропонував він.

— Ну що ви, цього їства вистачить на неабияке застілля, — відчуваючи незручність, відказав Богдан.

— Не переймайтесь, усе це напакувала мені невістка, — мовив лагідним тоном. — Тут, в Усть-Куті, мій син працює заступником начальника судноверфі, себто на перевалочній базі. Сюди залізницею доставляють найрізноманітніші товари, а потім перевантажують на баржі, якими доставляють у найвіддаленіші райони Сибіру. Якщо ви тутешній, то, може, чули прізвище Онищенко?

— Не тільки чув, — відповів у задоволенні, — але й брав у нього інтерв'ю.

— Як?! — його очі спалахнули, немов церковні свічки. — Ви з Олександром, а ми вдома зведемо його Олесем, знайомі? Де ж ви працюєте?

— У райгазеті...

— Ой, любий мій друже, — важко, але з полегшенням зітхнув попутник. — Усе, що тут є, ми мусимо спожити. До речі, ви куди їдете?

— В Іркутськ на журналістську конференцію...

— І я там живу. Отож, почнемо з причастя, — він тут же виставив дві порційки та пляшку зі спиртом і заповзявся наповнювати їх, але Богдан, надолонивши склянку, зіслався, що не вживає алкоголю. — Гаразд, лишень трошки цяпну для годиться. З цієї нагоди давайте познайомимось.

Богдан назвав своє ім'я. У свою чергу відрекомендувався й він — Сергій Іванович Онищенко, завваживши при цьому, що йому вельми імпонує така наклічка.

Уволю повечерявши, вже, було, налаштувалися прибрати пристіл, як старший колега спохватився:

— Ото вже дурна голова! Та я ж не почастував вас найкращим делікатесом, — він поспіхом витяг із похідної сумки літровою слоїка, відкоркував капронову кришку. — Це омуль з душком. Ви коли-небудь їли його?

Богдан незручно стелював плечима: мовляв, такої нагоди не було, але чув про цей наїдок.

— Одна річ чути, а інша посмакувати, — витягуючи виделкою шматочки омуля, від якого неприємно тхнуло, Онищенко розкладав їх на житні скибки. — Досить раз скуштувати й удруге, а потім вас і за вуха не відтянеш. Скажу більше: це особливий, рідкісний сорт лососевих. Він водиться лише в Байкалі та в басейні Північного Льодовитого океану. Промисел на нього заборонений, тому дістати омуля — велика рідкість. Готують його за особливим рецептом. Тому не зважайте на запах. Прошу!

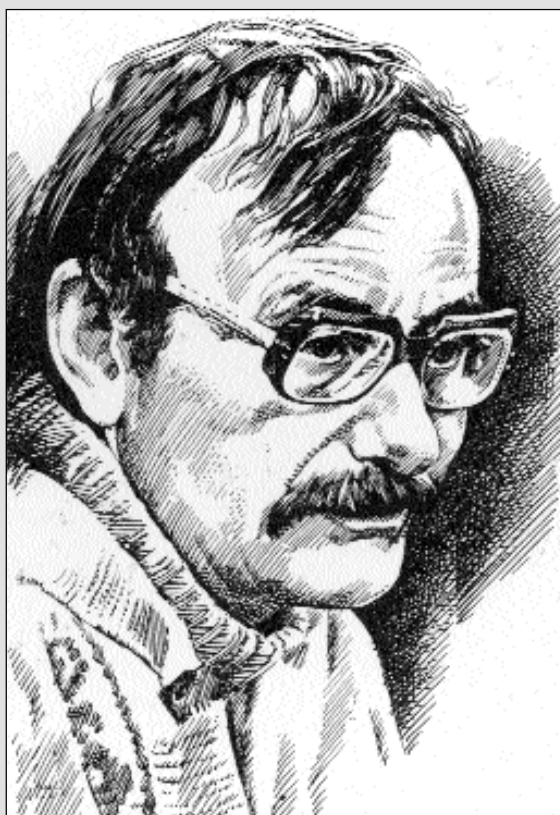
Аби не образити сусіда, Богдан взяв один шматочок і бридливо поклав під язик, щоб,

— А вони, русаки, такі, — пожвавішав сусіда. — Хоч тут проживає більше третини нашого брата, але іншої наклічки, як "хахол", не почуєш. І кличка ця в них як зневажливий ярлик. До речі, з якої ви, юначе, області родом?

— З Житомирської. Чули про Малинський район?

— Боже ж ти мій! — сусіда хвацько поклав обидві руки на Богданові плечі. — Так ми майже земляки. Щоправда, я родом із Полтавщини, але довгий час працював інженером із будівництва доріг на Поліссі, зокрема й у Малинському районі. Якщо вам доводилося їхати потягом із Коростеня чи Чопович на Київ, то, очевидно, бачили неподалік Малина два земляні насипи пообч колії...

ОМУЛЬ З ДУШКОМ

ХТО НАШ АВТОР

Далєбі не кожному авторові щастить увсеголос заявити про себе своєю першою книжкою. Для Василя Скуратівського візитною картою, якщо можна так висловитися, стала його первісточка "Берегиня", — її з'ява започаткувала національне відродження духовної культури українського народу, адже книга стала основою такого предмета, як народознавство, котре репрезентує школярам традиційні звичаї та обряди, народні вірування, мораль і філософію, дозвілля, ігри та забави, одне слово — весь спектр духовного життя наших пращурів. Відтак "Берегиня" стала знакомим явищем у посткомуністичну добу.

Згодом автор репрезентував цілу серію народознавчих вислідів — "Посвіт", "Покуть", "Святвечір", "Український рік", "Дідух", "Русалії", "Кухоль меду", "Білояр" та ін. Усі вони тою чи іншою мірою висвітлюють нашу національну духовність.

Упродовж 15 років Василь Скуратівський очолює фольклорно-етнографічну експедицію "Чумацькими шляхами", яка вивчає в різних регіонах матеріальну та духовну культуру українського народу. Автор понад 500 публікацій у періодичних виданнях, за його сценарієм знято телефільм "Чумацькими шляхами", упорядник багатьох збірників, духівник численних міжнародних фольклорно-етнографічних фестивалів ("Берегиня", "Покуть", "Коляда", та ін.). Він — засновник і головний редактор часопису "Берегиня".

Член Національної спілки письменників України, лауреат багатьох премій, у тому числі й зарубіжних.

На порозі — нова книга Василя Скуратівського, новелу з якої ми репрезентуємо читачській аудиторії "Слова Просвіти". Його повісті й новели позначені глибокою психологічністю людських характерів, умінням проникнути у внутрішній мікросвіт своїх героїв, може, не завжди привабливий, але цілковито реалістичний.

як втрапить слушна нагода, виплюнути геть. Але такої можливості не було, і він змушений був спожити їство. Попервах не відчув задоволення, але після другої порційки вже залюбки зголосився поласувати й третьою.

Відвечерявши, обоє прибрали пристілок, перекидаючись усілякою словесною банальщиною. Перед відпочинком сусіда поцікавився:

— По акценту здогадуюсь, що ви з України?

Богдан ствердно похитав головою. Навіть розповів недавнню придирку. Хоч уже півтора року тут, але в матеріалах часто зустрічаються українізми, на що головний редактор завважив: "Ми забороняємо тобі передплачувати українську періодику, бо ти так і не опануєш чистої російської мови".

— А ви як одреагували? — взяли невтямки Сергія Івановича.

— Сказав, що і не збираюся в них довго працювати, бо мене тягне в Україну.

— Бачив, — відповів він. — Тато якось мені розповідав, що до війни там прокладали дорогу, але всіх за якусь шкідництво позарештовували.

— Отакої! — важко лягнувши долонями в голінки, сумотливо зітхнув сусіда.

Богданом оволоділи невтямки: чим, власне, він викликав таку неприємну реакцію? Онищенко схилив голову, підбородивши її долонями, і було добре видно, як по щоках прокотилися дві скупі чоловічі сльози. По якійсь хвилині він витяг носовичка, витер зволоженими, голосно висякався й мовив притишеним голосом:

— Вибачте мені, любий. Цей спогад змусив просльозитися. Оскільки ви вже дещо знаєте про ту історію, то скажіть: а як у народі говорять про тих, кого позарештовували?

Богдан відповів, що не може сказати за всіх людей: більшість взагалі нічого не знає,

а ось тато, коли вони проїздили повз недобудований насип, навтиховуш мовив: "То була спровокована акція..."

— Ще й яка провокація, юний мій друже! — його голос нараз потеплішав. — Оскільки нині, завдяки Микиті Хрущову, вже можна говорити хоч якусь правду, то я вам оповім, як то було насправді. Може, колись опишете про ті трагічні часи.

...По закінченні внз Сергія Онищенка направили на Полісся будувати дороги. Тоді це був, як казали, край, забутий Богом і людьми. Особливо потерпали віддалені райони. Весною та восени, коли таловодило, з районних містечок практично не можливо було дістатися навіть до обласного центру, а що вже казати про село! Виникла потреба прокласти бруківчану дорогу. До Базару.

Попервах усе йшло добре. Бригада, якою керував Онищенко, вважалася зразковою: місячні плани перевиконували вдвічі, а якість робіт була бездоганною. Молодого фахівця ставили за приклад, нагороджували похвальними грамотами.

Коли ж будівництво наблизилось до північно-західної залізниці, виникла проблема: вистелити звичайний переїзд через колію чи зробити насипний міст. Онищенко запропонував останній варіант. Уже був підготовлений земляний каркас з обох боків залізниці, як його терміново викликали в облуправління.

Але на прийом до свого начальника він так і не потрапив. Біля адмінкорпусу до нього підійшли двоє в шкірянках, відрекомендувалися працівниками НКВС й одразу відвезли до слідчого ізолятора. Ввечері зробили перший допит. Молодому фахівцеві інкримінували контрреволюційну діяльність на користь однієї з європейських країн. Начебто він таємно вступив у спілку зі шпигунським охвістям й очолив групу, котра ставила за мету повалення радянської влади. За приклад наводилися "факти" надмірної оперативності — поспішне перевиконання планів будівництва стратегічної дороги і горезвісний насип, щоб, на випадок війни, ворожі війська могли блискавично та безперешкодно захопити найвіддаленіші райони області...

Слідство тривало кілька місяців. Щоб змусити взяти на себе провину, йому влаштували найжорстокіші тортури: позбавляли сну, затискали пальці в одвірки, били, доки не втрачав свідомості, і, відливши водою, продовжували нелюдські екзекуції. Але й це не допомогло — Онищенко не підписав протоколу, знаючи, що цим самим винесе собі смертний вирок.

Залишалося останнє — зробити очну ставку зі свідками. Кілька арештованих робітників підтвердили, що їхній бригадир агітував їх вступати в антирадянську організацію. Цього було достатньо, щоб відправити на десять літ до суворих таборів.

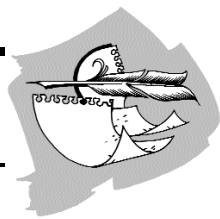
— Ось так і закінчилася моя кар'єра в горезвісному тридцять сьомому році, — завершив свої спогади Сергій Іванович.

Потяг поволеньки наближався до Братська. Кризь вікно було видко, як наростало побічне освітлення на підступах найбільшій на той час новобудові — ГЕС. Коли потяг перетинав Іртиш, увесь майдан на підніжжі палахкотів вогнями: внизу з обох боків ріки виднілося ристування, сновигали, немов комахи, люди, спалахували зварювальні пристрої. На обочинах яскравіли закличні гасла, оповіщаючи, що тут "відбувається найбільша будова століття", "зразок комуністичної праці", яку "возвеличують будівники нового життя".

Перетнувши Братську ГЕС, лягли на спочинок. Удосвіта, кліпнувши оком, Богдан побачив сусіда біля вікна. Він уважно стежив за краєвидами, що пропливали повз вагон. Умившись, також присів поруч.

— Усе до болю знайоме, — безвідносно мовив сусіда. — Тут практично згубилися мої найкращі літа і здоров'я...

До Тайшета залишалося ще кілька годин їзди. Вони були для обох найбільш хвилюючими і тремкими, оскільки саме в цих краях Сергій Онищенко найдовше відбував "покарання". Те, що він розповів молодому юнакові, закарбувалось, як щось надмірно імпресивне, а відтак і нереальне.

Після вироку таких, як він, арештантів відправили в Білорусь. Звідти відконвоювали до Двини і вже баржею транспортували в Архангельський край на лісорозробки. Саме цей, останній, маршрут виявився найтяжчим випробуванням долі.

Особливо трагічними були перші три дні. Вдень нестерпно пражило сонце, а вночі настигала зябка прохолода. Озброєна охорона всіх в'язнів тримала на палубі, де вони спали покотом.

Але найстрашнішим було те, що впродовж трьох днів їх майже не годували. Чи то забули у поспіху взяти наїдків, чи навмисне так учинили — лише Бог святий знає. Щоб там не було, але спека, нічна прохолода і голод морили беззахисних людей. Окрім того, на баржі бракувало й води.

На одній із зупинок охоронці викотили пару бочок із протрухлявілою солоною тютюкою. Зголоднілий люд, немов бездомні пси, кинувся до їства, пожадливо запахуючись прожовклогою рибою. Оніщенко як медик, знаючи, чим це може скінчитися, намагався переконати колег по нещастю, що не варто вживати солоної трухляви: без їжі ще можна прожити кілька днів, але коли спокуситися на таку приманку, — можна померти як не від різачки в животі, то од спраги.

Так, власне, й сталося. Невдовзі ті, хто їв поповану солонину, почали скаржитися на біль у животах, від чого качались у корчах по палубі; але найбільше дошкуляла спрага. В'язні наперебій зверталися до охоронців, слізно випрошуючи в них води. Але наказ був суворим — ні кроку з місця; тих, хто не витримував і спускався вниз, щоб зачерпнути пригорщцю річкової джерелиці, одразу ж пристрілювали.

Один з арештантів підійшов до конвоїрного, став на коліна, здолонив руки і слізно просив дозволу хоч на один ковток води. “Ложись на палубу, я напою тебе!” — почув у відповідь. Наївник ліг горілиць, а вартовий, витягнувши з ширинки членородника, заповзався писати прямо в обличчя. Коли покривджений прикривався долонями, той, виматюкавшись, розрядив у бідолаха автоматний обойму, прорікши: “Вот тебе и вода, сволочь хохляцкая, — і озвірився до присутніх: — Кто еще, предатели, хочет воды?”

На палубі запанувала мертва тиша. Лишень чулися неймовірний стогін та болісні корчі етапників...

До лісорозробок доїхала лише третина в'язнів. Оніщенко пробув у Мурманській області півроку. В один із вечорів його викликав начальник табору і наказав, щоб удосвіта був готовим до від'їзду, не сказавши, куди і для чого.

Ніч провів у безсонні. Думалося про найстрашніше — поведуть на розстріл. Вранці

його та ще кількох арештантів вивели з бараків, відконвоювали до товарняка й повантажили в загратовані вагони. Дорога виявилася далекою. Десь через тиждень їх висадили в глухому сибірському містечку Тайшеті.

Наступного дня Оніщенко викликали в особливий відділ. Начальник, ознайомившись зі слідчою справою, мовив коротко: оскільки він має спеціальну вищу освіту, йому доручають групу в'язнів для прокладання подушки під залізничну колію в напрямку Усть-Кута. Сергій Іванович несміливо заїкнувся, що вже працював на дорбуді, за що й отримав покарання.

си, пальці на руках та ногах. У багатьох з'являлася мігрень, цинга, але ніхто їх не лікував. У бараках стінки покривалися памороззю, навіть замерзала питна вода. Доводилося спати покотом, зігріваючи один одного. Рідко хто витримував рік каторжних робіт. Бувало, везе зек грабарку з гравієм чи перелопачує його в траншею, присяде — і каюк. Після роботи нас змушували втикати на узбіччя мерзлі трупи в сніг. А вранці, коли приходили на роботу, валялися лише кістяки, погризені вовками. Ніхто нікого не хоронив. Іноді, бувало, переважно за теплої погоди, відвозили

шити спогади.

— Я розумію, що вам не легко чути таке, бо вас виховували на іншій комуністичній ідеології, і тут нічого не вдієш, — він важко зітхнув. — Але прийде час, коли таємне стане явним. Тільки біда, що живих свідків страшного терору майже не залишиться. Я бачу по вас: ваші очі, ваше світле обличчя й світловисокий лоб засвідчують про ваш розум, — чи то виправдовуючись, чи переконуючи мовив Сергій Іванович.

— Дякую на доброму слові, — одгукнувся Богдан. — У почуті від вас спогади і вірю, і сумніваюся — невже це правда, така жаклива правда?..

жирним шрифтом, йому інкримінували, що він це зробив свідомо — заздалегідь підготував некролог кормчому...

— Та то штучні прискіпки, — змахнув рукою Оніщенко. — А в якому це році було?

— На початку тридцятих, коли виявили таємну організацію Спілки визволення України. За це впаяли йому два роки, де він, до речі, відбував покарання неподалік — на Байкало-Амурській магістралі...

— І яка його подальша доля? — Сергій Іванович поспіхом налляв невеличку порційку спирту, розбавив водою і, перехиливши гранчатівку, занюхав хлібом.

— Повернувшись із заслання, почав організовувати українську селянську партію, яка б відстоювала інтереси не пролетаріату, а селян...

— Сміливий був ваш дядько, але наївний. А хто ж про це вам розповів?

Богдан насторожився: навіщо про це знати незнайомому путівникові? Оніщенко вчасно зрозумів свою похибку, за що й вибачився, — мовляв, можете й не відповідати.

— Звісно ж, тато, — щироросердно зізнався Богдан.

— І що ж сталося з вашим кривим? — притишеним голосом перепитав сусіда.

— Його вдруге арештували, і ми не знаємо про нього нічого. Правда, вчора мені надіслала листа його дочка, а моя двоюрідна сестра Галина, що отримали повідомлення: дядька Гната помертньо реабілітовано...

Залізнична колія раптово звернула праворуч.

— Он бачите конусоподібну паску гір? — Оніщенко тицьнув пальцем у вікно, де повільно пропливала скеляста пагорбина. — За нею розміщувався величезний кар'єр, в якому в'язні добували й дрібнили щебінь для залізниці. Їхній табір знаходився поруч нашого. Коли в нас меншало робочої сили і невчасно надходило нове поповнення “ворогів народу”, частину зеків перекидали з кар'єру. Один із них розповів мені таку бувальщину...

У каменоломні працювало понад п'ятсот в'язнів. Тут були як політичні, так і кримінальні зеки. Таке поєднання вчиняло не випадково. Розбишаки як більш організований елемент чинили над політв'язнями всілякі тортури: одбирали й без того худі пайки, вистовували їх у бараках як прислугу, а на роботі були додатковими наглядачами. Це цілком улаштовувало охоронців, оскільки не було потреби зайвого наглядацтва. Над тими, хто чинив спротив, кримінальниками влаштовували самосуди.

Одного разу політв'язні вчинили спротив, і тоді ватажок кримінальників наказав своїм корешам оточити “бунтівників” щільним кільцем. Сили були нерівними, а тому фізично здоровіші розбишаки вчинили криваву

розправу: політв'язнів гамселили кайлами, металевим пруттям і камінням.

Охоронці, що стояли на узвишші, спокійно спостерігали за самосудом; лишень коли ряди політв'язнів значно поріділи, зробили три постріли вгору. Розлючені людовбивці не зреагували на засторогу, продовжуючи чинити кривавий розбій. Лише після цього наглядачі скосили кількох розбишак. Ті ж, у свою чергу, розриваючи на собі одіж, кинулися бігти до “стражів порядку”. Але озброєні наглядачі пускали під укіс усіх, хто не виконував їхнього наказу. Небагатьом зекам із каменоломні пощастило вижити...

Нарешті потяг прибув до Тайшета.

— То що, перекусимо? — і, не дочекавшись відповіді, Сергій Іванович витяг з поклажі продукти та сулію зі спиртом. — Ви як хочете, а я таки вип'ю трішки за тих, хто угноїв кістками цю вічну мерзлоту.

Богдан промовчав, але не відмовився од міцної порційки.

— І коли ж ви, — закусуєчи омулем з душком, запитав у сусіда, — звільнилися з таборів?

— Після смерті Сталіна, коли Хрущов оголосив амністію. Але без права виїзду. Прилаштували мене в сусідньому селищі рахівником у лісгоспі. Там я познайомився з молодістю жінкою, яку вивезли після війни із Західної України як бандерівку, зійшлися й маємо сина. По кількох роках, коли остаточно розвінчали культ особи найбільшого сатанинця, перебралися в Іркутськ, де живемо й досі.

— Додому в Україну не тягне? — запитав Богдан.

— Любий мій, та чому ж не тягне! То ж земля моїх батьків і прадідів, там закопана й пуповина. Двійко ралізів перевідував родовідне село. Що сказати: ні батьків, ні сестри з двома братами не застав живими. Залишилася лише небога. Погостюю трохи в неї і знову повертаюся до свого сибірського кубельця. Тут я вже обжився, пустих коріння в сина та двох онуків. А ви як плануєте — залишатися тут чи вертатиметеся назад?

— Скоро поїду в Україну — набридла ця мерзлота сибірська, угноєна кістками моїх земляків, — така відповідь була для Оніщенко повною несподіванкою.

— І добре зробите, — повеселішав сусіда. — Як мовить наша поговорка, там земля мила, де мати родила. Це вже мені суджено долею тут доживати віку. Поверте, щоночі прокидаюся і думаю: та я ж українець, то чому маю угноювати кістками цей стопрокатий Сибір. Але що поробиш — так розпорядилася моя поклічена доля. Таких, як я, мільйони, — і він придолонив очі, з яких скрапували сльози...

1964 р.

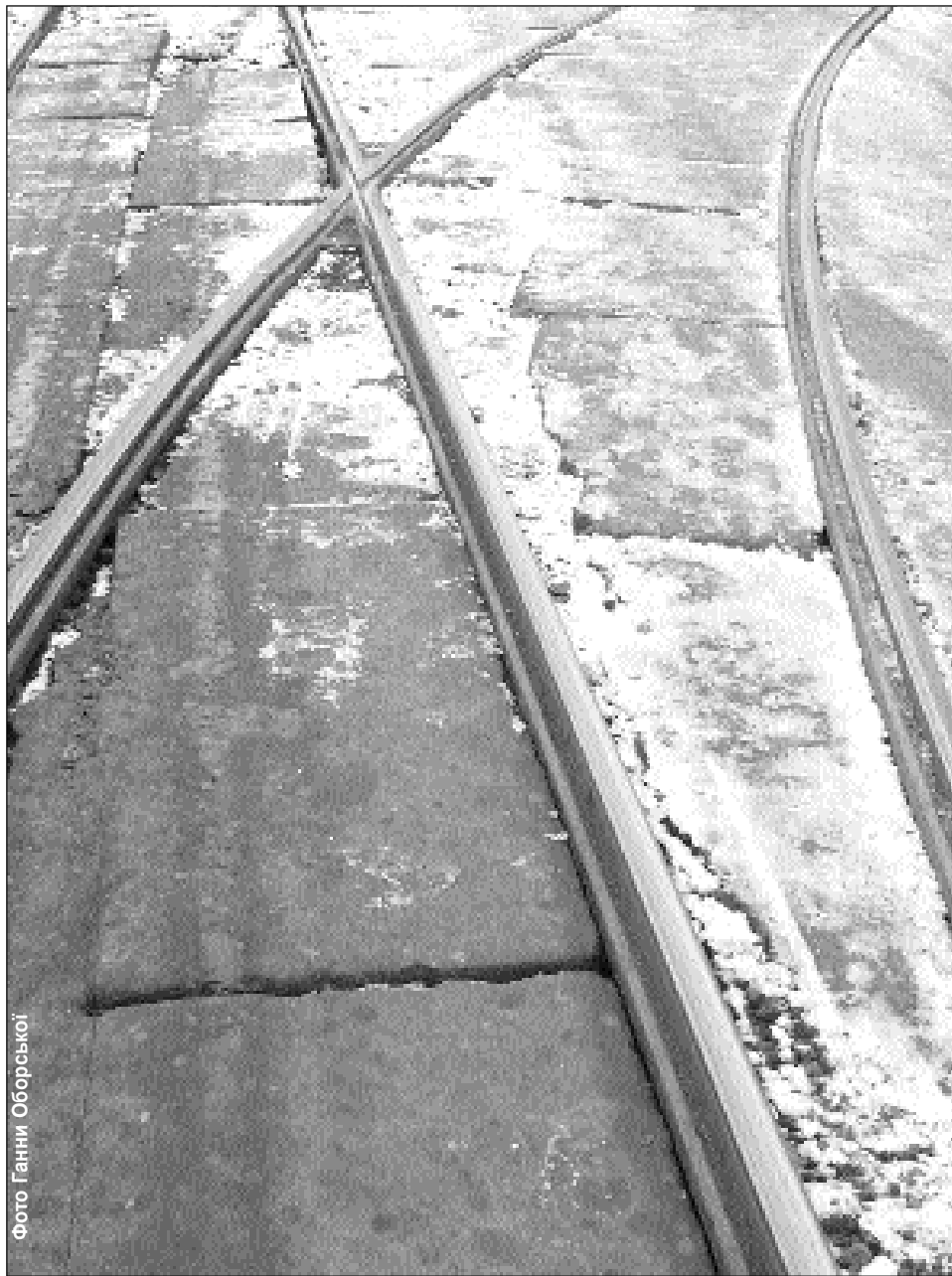

Фото Ганни Оборської

Відповідь була категоричною: “Приказано — делай!”

Але саме це і врятувало йому життя, оскільки вже не виконував тяжкої фізичної роботи, а лише робив розрахунки, на яку висоту насипати подушку з гравію, хоча жив і харчувався разом з усіма. Решта ж мерли, як мухи.

— Тут, як ви вже знаєте, — уточнив сусіда, — особливі умови. — Влітку ґрунт розлітається до півметра, а де й на метр, а далі — вічна мерзлота. Отож, доводилося робити такої ж глибини й траншеї, засипаючи їх щебенем. То була каторжна робота — влітку заїдали комарі та мошкери, а взимку допікали морози, які нерідко сягали п'ятдесяти і більше градусів.

А який там одяг — самі здогадуєтесь. Практично в усіх були відморожені вуха, но-

трупі в кар'єр і скидали у випорожнену яму з водою...

Богданові стало не по собі. Він крадькома дивився на Оніщенкове обличчя, на якому раз у раз посіпувалися нервові спазми, й думав: невже це й насправді таке було? Щоправда, коли розвінчали культ особи, в пресі почали з'являтися поодинокі статті про сталінські репресії, з таборів звільняли сотні тисяч ні в чому не винних людей. Очевидячки, якусь рацію має чоловік.

Отак у роздумах у Богдановій уяві, немов відскіпав з кінофільмів, уявлялися сценки, як корчилися в'язні на палубі, як затикали замерзлих мерців у снігові узбіччя чи...

Оніщенко відчув, як протріскотіли у юнака складені в попарі обіруччя пальців, вирішив якось пом'як-

— То вже ваша справа, юначе, вірити чи ні, — сумовито усміхнувся Оніщенко. — Клянусь перед Богом, що жодної брехливої історії я не вигадав, — і він побожно перехрестився.

— Бачите, — якось незручно мовив Богдан, — я ж не сказав, що не вірю вам. Якщо вже зайшла про це мова, то зізнаюсь: і в моїй родині двоє дядьків зазнали репресій. Особливо шкода мені Гната — наймолодшого батькового брата...

— А що з ним трапилося? — наразі пожвавішав сусіда.

— Він навчався на останньому курсі в Київському кадетському корпусі, коли спалахнула революція. Потім вступив у партію, вчителював, навіть працював у редакції. За те, що ім'я Сталіна було надруковано надмірно

ЮРІЙ ІЛЛЕНКО: «НАСТІЛЬКИ КОРОТКО, ЩОБ ПРОЧИТАВ ПРЕЗИДЕНТ, В ЯКОГО НЕМАЄ ЧАСУ ЧИТАТИ»

— Ми виграли завдяки алюмінієвій тарілці, — сказав Геббельс на інавгурації Гітлера. Геббельс мав на увазі радіо. Інформаційний вплив.

— Ми програли, коли програли інформаційний простір, — стверджує ошукана Незалежність.

Коли критична маса фальсифікацій історії, культури, економіки й віри українського народу перевищила всі можливі кондиції — стався вибух, який називають евфемістично — Помаранчева революція.

Насправді це — Революція Національна.

Наразі страх, посіяний у душах людей бандитами-фальсифікаторами, не дозволяє говорити всю правду.

Ми тільки вчимося бути вільними.

Українське кіно завжди було одним із Учителів свободи. Саме за це й було знищене бандитами при владі. Саме за це й було сфальсифіковане найпершим.

Коли розпався СРСР, зруйнувалася соціалістична форма господарювання, а ринкова була ще за горами, — це за Говерлюю, партномінклатура проголосила себе Батьками Незалежності (перша фундаментальна фальсифікація в новітній історії України) й поділила між собою (приватизувала-подеребаняла — друга фундаментальна фальсифікація) неньку Україну.

Кінематограф — виробництво (5 кіностудій), кіномережа (250 кінотеатрів класу "А", 25 тисяч кіноустановок — профспілкові, сільські, військові, клубні, закриті тощо), кінофікація (завод "Кінап", меблеві фабрики, автопарки, допоміжні виробництва), навчальні заклади, Спілка кінематографістів, Совекспортфільм, бюро пропаганди радянського кіно, цензори й органи управління — усе впало.

Кіностудії із численними штатами творчого й техні-

ного персоналу, які виробляли понад 80 повнометражних фільмів на рік, зупинилися без бюджетного фінансування.

Кіномережа (кінотеатри) з державної перейшли в комунальну форму власності, приватизовані й на 90 % перепрофільовані в меблеві магазини, нічні клуби, казино (як кінотеатр Довженка), склади тощо.

Було зруйновано схему самоокупності кіновиробництва через кінопрокат.

Закладати гроші на кіновиробництво в бюджет — без надії на їх повернення з прибутком або бодай без нього, — стало безглуздом.

Кінофікація була зліквідована повністю. Кіноосвіта жила лише ентузіазмом викладачів (досвідчених кінематографістів) і студентів, та жалюгідними подачками бюджетних копійок.

Замість національного кінопродукту на бездонний ринок України було викинуто сотні тисяч дешевих відеоплеєрів і мільйони примірників відеокaset (за безцінь) із порно, жорстокістю, насильством, естетичним примітивізмом, етичним "бес-пределом" та ідеологічним зомбуванням.

З доставкою додому. В кожну оселю. В кожну душу.

Такої навали брутальності, такого знущання над національними цінностями, такого розмаху популяризації безкарності злочинів України не знала протягом усієї своєї багатостраждальної історії.

Відбувалася інформаційна окупація душ в особливо цинічній і жорсткій формі. Не думаю, що хтось із нас, українців, побажають такого своїм дітям і нащадкам.

Увесь відеоринок України належить президентському зятєві Пінчуку.

Масмедіа (що теж власність батьків-олігархів Незалежності) почала шквальний тринадцятирічний шабаш

фальсифікації культури України, зокрема її великого кінематографа.

Українське кіно було проголошено мертвим: у мертвого кінематографа легше деребанити майно.

Мене, так само, як і моїх відомих і невідомих колег (крім п'ятої колони, звичайно), теж було оголошено мертвими. "Мертві бджоли не гудуть"... Їм не потрібно платні й пенсії. Мертві самі повмирають, голодні й босі. Це не метафора: слава українського кіно бомжує по смітниках і ринках. Сотні моїх колег уже сконали з безвиході, десятки наклали на себе руки.

Сотню кінотеатрів (з 25 000), що залишилися на плаву, відремонтовано, обладнано звуковими системами "Долбі" та передано для показу виключно (на 100 %) американської продукції, яку проголошено, — тими ж масмедіа, — єдиною можливою, еталонною і неперевершеною.

Студію Довженка розігнано, а майно передано в руки Роднянському—Суркісу—Оселедчику—Сивковичу—Приходьку. Вже розгорнуто виробництво російської окупаційної серійної отрути. Мені нічого не треба доводити — згадайте, що бачили на телеекранах у Новорічну Ніч.

Дозволю лише одну, але вбивчу, цитату з серійних фальсифікацій директора Національної кіностудії імені Довженка Приходька: "...Наше кіно (йдеться про українське кіно) — це навіть не самодіяльність. Це щось середнє між сільськими вечорницями та клубом народної творчості. І коли виникають розмови, мовляв, та в нас тут така велика нація, я одразу ж питаю, — а покажіть автомобіль, який ваша нація зробила, а покажіть кіно, яке ваша нація зняла... І одразу стає зрозумілим, з якою нацією ти маєш справу".

А ось поіменний, хоча й не повний список фальсифікаторів кінематографа нашої нації: Кучма, Медведчук, Табачник, Пінчук, Суркіс, Роднянський, Безгін, Приходько, Сивкович, Кисельов, Корчинський та іже з ними.

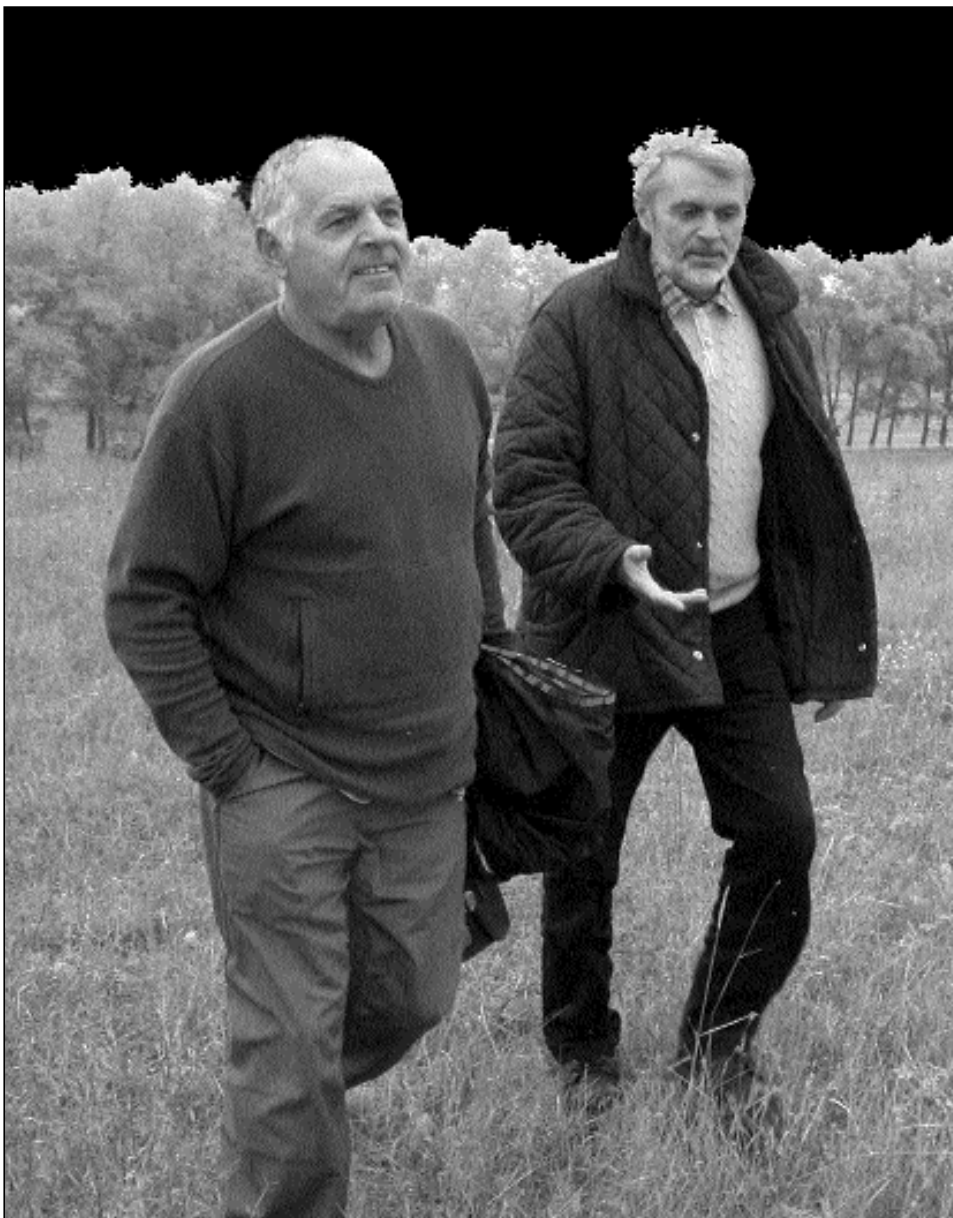
Головне в тих фальсифікаціях було довести, що воскресити настільки мертвого не підсилено навіть Христу.

Аби кінематограф України запрацював на повну потужність для ідеології, культури та економіки України, нарешті, для її слави, достатньо одного циклу

Помаранчева революція "відкрила" тему, яку було бойкотовано протягом тринадцяти років. За звичною інерцією політики, преса, громада, Майдан продовжують обговорювати економічні, виробничі, комерційні питання, знову і знову відсуваючи поза межі уваги проблеми, які є, на думку авторів пропонованих статей, стратегічними питаннями для України сьогодні, так само, як і вчора, рік і два, і п'ять, і десять тому: йдеться про сучасну національну українську Культуру.

Саме нехтування Культурою, підміна моральних та етичних цінностей, поступова адаптація суспільства до інформаційної окупації створила умови до фальсифікацій, які здетонували вибухом неочікуваної потужності.

Сьогодні, перебуваючи на порозі змін і сподівань, найнебезпечнішим симптомом буде продовження ерозії Культури. Автори запрошують до продовження розмови і наполягають: без сучасної національної Культури наша держава не матиме підґрунтя.

Брати Юрій та Михайло Ілленко

виробництво—промоушен — дистрибуція кінофільму. За умов, що масмедіа будуть так само потужно працювати на українське кіно, як його нищили.

Для цього потрібно лише реалізувати ряд принципових позицій, а саме: зважаючи на збитки, яких зазнав кінематограф України за часів його цілеспрямованої руйнації, інвестувати у відродження кіно достатні кошти для його стартової готовності. Мається на увазі ремонт кіностудій, закупівля сучасної знімальної апаратури, придбання ліцензії на систему звукозапису "Долбі" та на відповідне обладнання, повернення хавівців на свої робочі місця, вступ до європейських організацій виробників та дистрибуторів національного продукту.

Створення та повноцінне фінансування кіноінституту на базі майже знищеного Табачником, Богущим та Безгіном кінофакультету.

Зняти кіно з шії бюджету. (Крім державних замовлень). Запровадити в життя "Закон про кіно", а якщо точніше, повернути йому той

вигляд, який він мав перед його фальсифікацією у Верховній Раді. Ось що потрібно сьогодні:

1. Запровадження пільгового (на перші три цикли виробництва — дистрибуції) оподаткування для інвестицій у кіно.

2. Встановлення квоти в кінотеатрах і на телеекранах для національного кінопродукту не менше 30 відсотків у прайм-тайм і 10 відсотків по всій сітці показів рівномірно.

3. Запровадити 5-відсоткове відрахування на розвиток національного кінематографа з усіх видів реклами, яка розміщується на телебаченні — на кіноносіях.

4. Кожну шосту гривню (як у Франції — кожен шостий франк) із кас кінотеатрів відраховувати на розвиток національного кінематографа.

Створити умови для появи в кожному місті України хоча б одного кінотеатру протягом одного року, поки у виробництві будуть перші 60 фільмів.

Ліквідувати державне (через Міністерство культури) управління кінематографом. Запровадити натомість

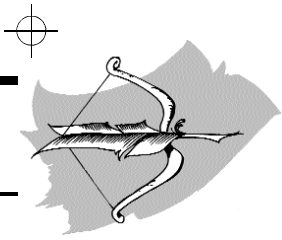
продюсерську систему. Як у всьому світі. Увійти в міжнародні організації з підтримки національного виробника й світової дистрибуції.

Останнє: зняти з кіностудії ім. Довженка статус "Національної", що покладає на державу пожиттєві обов'язки її бюджетного фінансування й управління, а студію робить пожиттєво неконкурентоспроможною і неприбутковою, та перетворити її в акціонерне товариство кінематографістів. Саме тих кінематографістів, що розбудовували кіностудію і створювали її світову славу, а не тих, що зараз її деребанять.

Цю концепцію було зроблено, коли я був головою Державного фонду кінематографії, до речі, його було ліквідовано Кучмою в перший день його ж прем'єрства. За день до ліквідації Фонду української кінематографії до мене приїздив Нікіта Міхалков, і я йому передав цю концепцію. Вони запровадили її в життя в 1998 році, і сьогодні Росія виробляє близько 600 фільмів і не збирається на цьому зупинитися.

Кадр із фільму Ю. Ілленка "Вечір на Івана Купала"

МИХАЙЛО ІЛЛЕНКО: «КАТАСТРОФА ТРАПЛЯЄТЬСЯ ЗА РОЗКЛАДОМ»

Теза про те, що український кінематограф — мертвий, сформована за тим же рецептом, за яким було складено формулу: «Ющенко — фашист».

Кінематограф України — це унікальний глядач (потенціал якого, за валовими показниками, був найкращим у межах СРСР), це — кваліфіковані фахівці (у тому числі такі, які, ще не встигнувши захистити диплом, уже одержують роботу за кордоном) це — розгалужена виробнича база (навмисно занедбана, аби її легше було прибрати до рук). Фінансовий потенціал Українського кінематографа не поступається «Криворіжсталі». Він значно перевищує його. Можливо тому кіногалузь не можна вкрати за один раз. На відміну від «Криворіжсталі», Український кінематограф, включно з глядачем, із фахівцями, з нерухомістю, а також разом із світовими кіношедеврами (починаючи від Довженка) приватизують поступово протягом тринадцяти років. Ті частини національного кінематографа, які поки що не привертають до себе уваги на предмет приватизації, блокувані майже до самознищення — кіноосвіта, кінознавство, технічні дослідження.

Призначення кінематографа, як частини культури, — формувати не одноразові, а базові моральні цінності. Підміна суспільної цінності культури, — в тому числі національного кінематографа, — приватними цінностями телекомпаній протягом десятиріччя мала досить демократичний вигляд, доки ми не дісталися фатальної кризи кінця 2004 року. Суспільство дочекалося не кризи валового продукту, не кризи виробництва, але паралічу цінностей культури, нищення моральних цінностей.

Краще або гірше, в державі працювало все. Не працювала лише культура — не сурогатна, не маргінальна, не імпортована — сучасна, національна.

Унікальність ситуації, яка вивела людей на майдани України в тому, що революцію було спровоковано геноцидом культури.

У протестних телекомпаній другої половини 2004 року було б набагато менше роботи, якби перед тим не були заблоковані саме базові фор-

Кадр із фільму М. Ілленка "Одноразова"

ми культури, в тому числі й такі, які тиражуються через екран. Шокуючі відкриття — на рівні заповіді «не укради», «не убий» з'являються в теленовинах тоді, коли подібні заповіді не виконані культурою: літературою, музикою, театром, живописом... Кінематографом.

Демократизація інформаційного простору не може бути зведена до дозволу розкуповувати частинами стратегічну сировину (національний ефір), а потім використовувати її у власних кланових інтересах, як найбільш ефективну зброю з усіх доступних. У нас ніхто не продає в магазинах танків, винищувачів. Навіть продаж мисливської зброї обмежено жорсткими правилами, але значно потужніша зброя — ефір — продається. Більше того, — вона використовується за розкладом, який оприлюднюється в газетах: «Завтра, о 19.30, на Україну буде здійснено атаку психотропної зброї «Ефір-земля» іноземного виробництва типу «Д. Кісельов».

Здається, у кожного, без винятку, політика є фраза, яка звучить механічно, як дзвін монети, сплаченої за проїзд: «Моральні цінності суспільства формує культура». І поїхали далі.

Чи не занадто дорого платить держава, здешевивши це мито до дрібної монети? Чи не занадто ризиковано підштовхувати Україну до фатальної межі зразка 2004 року, блокувавши власну культуру?

Сьогодні національний кінематограф України, як частину національної культури, паралізовано, підготовлено до знищення, вкрадено, приватизовано — від кіно-

студії Довженка, яка перепрофілюється в невідомому напрямку, до кінотеатру «Зоряний», в якому знаходиться штаб Януковича. Етапи цього процесу:

Оголошення нашого національного кіно неспроможним та бездарним.

Відторгнення виробництва від прокату, припинення грошового обігу.

Привласнення стратегічної національної сировини (телевізійного ефіру) телевізійними компаніями з наступним законодавчим наданням іноземному виробнику екранної продукції переваг перед національним виробником і тоді...

Коли викрадається культура, — в тому числі національний кінематограф, — відбувається багато чого. Наприклад, розгубленість суспільства перед питанням: хто може, а хто не може бути Президентом? Які моральні цінності й стандарти передбачає ця посада? Є стандарти на космонавта, вчителя, лікаря, барабанщика, футболіста, столяра восьмого розряду. На Президента — немає.

У той час, коли треба було зробити стратегічний вибір на підставі набутих культурних цінностей, суспільство почало суперечку: скільки і за який злочин можна сидіти майбутньому Президенту.

Хіба можна вичерпати всі вимоги до кандидата на пост президента Конституцією? Якщо більшість із цих вимог не сформовано культурою, жодна Конституція, скільки б параграфів вона не містила, — працювати не буде. Як це дивно, частину цих параграфів має закарбувати для України власна поезія,

іншу частину озвучить непозичена музика, вистачить роботи театру, живопису, книговидавництва...

Свою частину повинен був «екранізувати» національний кінематограф.

В ідеалі культура, яка працює, може скоротити кількість конституційних законів до десяти.

Вилучення цих десяти законів із повсякденного вжитку — результат руйнації культури, яка здійснювалася в нас через інформаційну окупацію суспільства.

Культуру було поступово нейтралізовано, заборонено в незалежній державі.

Найпотужнішою зброєю руйнації Культури, яка завжди стоїть в Україні на бойовому чергуванні та готова до миттєвого використання, є мовне питання.

Кожна людина може сказати про себе: я — українець, я — росіянин, єврей, поляк... Хтось скаже: не знаю, хто я. Ще хтось: мої предки — хоч географію вивчай — від ескімоса до ефіопа.

Будь-яка сучасна держава сьогодні теж — від ескімоса до ефіопа... Але якщо людина має право сказати: «Не знаю, хто я і яка моя мова», то держава — не має такого права. Держава, як правило, збирає розмаїття націй і мов навколо однієї нації, однієї історичної спадщини, однієї мови: я — Франція, я — Ізраїль, Німеччина, Іспанія...

«Я — Росія. Я говорю по-роски, хоч у нас тут теж — от ефіопа до ескімоса».

Тим міцніше має об'єднувати спільна мова, коли йдеться про державу, яку протягом сторіч ділили, краями, навіть зверталися до неї кому як зручніше: Київська Русь, Малоросія, Окраїна, Україна правобережна, лівобережна. Те, що не було пошматовано війнами, розтинали на частини різні конфесії...

Важко повірити в щирість позиції, яка підтримує єдність України, але наполягає на двох державних мовах, на офіційному розподілі за мовною ознакою.

Росія, як і більшість країн світу, вирішує питання єдності жорстко й авторитарно: націй багато, мова — одна! Ніхто й ніколи в Росії не обурюється, що росіяни не можуть читати Ліну Костенко в оригіналі.

В Україні практично всі можуть читати в оригіналі й Шевченка, і Пушкіна.

Знання мов викликає повагу.

Але це — не аргумент для тектонічного розлому України по лінії мови. Для когось ці міркування можуть бути смішними, для когось — надто фатальними, але чомусь Російська Федерація за останні роки зробила все необхідне, щоб її кіно, яке звучить не якутською і не чеченською, а російською мовою, випередило своїми темпами хіба не решту напрямків державної діяльності? А Сполучені Штати зробили це ще раніше і не знижують темпів. Вплив ЕКРАНА, починаючи з другої половини ХХ сторіччя, конкурує з релігією. Принаймні на покуті чи не в кожній

оселі, центром вечірнього, ранкового, нічного поклоніння стоїть не ікона, а телевізор. Більшість часу ця «ікона» працює сьогодні як домашній кінозалон, підключений до ефіру, супутника, магнітофона, БУБ-плеєра. На цьому покуті культура і мова України — як інструмент розбудови гармонійного суспільства й незалежної держави — майже відсутня. Тринадцять років поспіль замість неї нам пропонують рекламу імпортованих інтересів іноземними мовами.

Є трагедії, яким удалося запобігти лише тому, що вчасно було оприлюднено таємні сценарії майбутніх «випадкових» подій. До речі, саме ця здатність казки, пісні, поетичного анекдоту — попереджати про можливий злочин — є однією з причин незнищенності справжнього акту творчості.

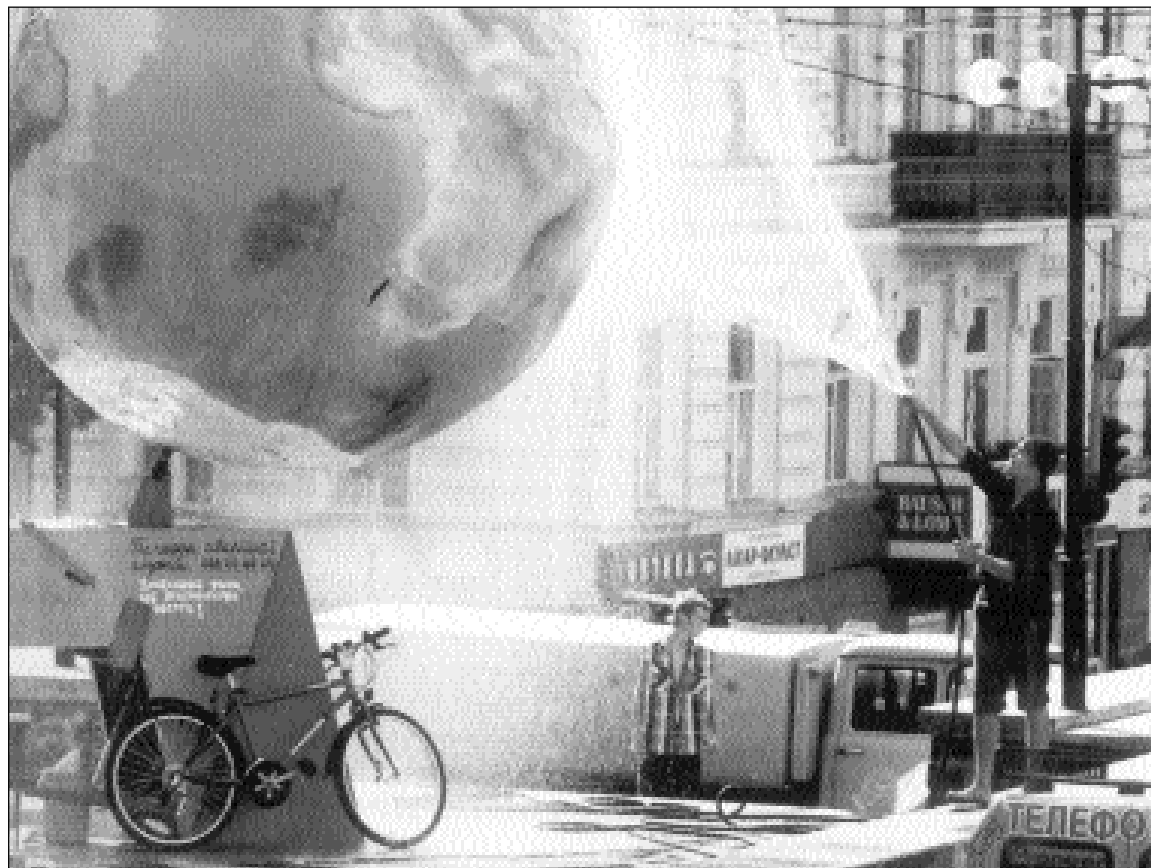
На нашому інформаційному просторі заблоковано акт творчості, генерований саме власною базовою Культурою — як форму попередження суспільства та його мобілізації проти деградації, вторгнення, закріпачення, знищення.

Кінець другого — початок третього тисячоліття удосконалив диверсійну форму інформаційної атаки, модернізувавши і перетворивши її за допомогою сучасних технологій на тотальну окупацію без застосування очевидної військової агресії. Майдан Незалежності, його сцена, його екран, а також засоби масової інформації, що були солідарні з Майданом, достатньо ефектно, але тимчасово призупинили механізми духовної окупації, яка здійснювалася через вплив PR-технологій, тиражування споживчих форм масової культури та застосування інших можливостей руйнації базової культури. Згадаємо енергетику музичного, поетичного звучання над Майданом, над Громадою, яка перегукувалася з барабанами під Кабміном протягом трьох тижнів...

З помаранчевого контексту було виключено навалу кримінальної агітації новобранців до в'язниці під романтичним брендом «Шансон». Не чули над Майданом і обов'язкової чергової страви «Любе» з музичною рекламою війни в Чечні. Не втрапили в рамках екрана на Майдані й 999 із кожних 1000 кліпів, які протягом десяти років так нав'язливо атакували нас своїм суцільним безглуздом. Зникли жанри, що Майдан їх відрізав, як хірург, — «співуючого» ректора М. Поплавського, Верку Сердючку, а також інтонації Д. Кісельова, Г. Павловського, В. Піховшека, Д. Корчинського та інших політшаманів. На жаль, сьогодні, на початку 2005 року, ми можемо констатувати, що на інформаційний простір України знову за розкладом повертаються фігури, тези, пісні, інтерв'ю, фільми й кліпи, які були вилучені з нашого обігу, поки поруч із наметовим містечком своєрідним камертоном звучала сцена та екран Майдану Незалежності.

Сьогодні вже можна констатувати, що опір окупаційному режиму поки що не перетворюється на системний через те, що закони, які продовжують обслуговувати існування та захист Засобів Інформаційної Окупації, ще не почали змінюватися. Зупинити Інформаційну Окупацію і руйнацію Культури може лише державна стратегія, якої ми досі не бачили з боку Міністерства культури і мистецтв України.

Парадокс Помаранчевої революції в тому, що країна, яку століттями позбавляли власної культури, саме сьогодні продемонструвала її живучість, гостро й рішуче зупинила спробу зафіксувати на державному рівні й офіційно оформити національність: «Козли!» Питання, яке залишила Помаранчева революція: невже і надалі для того, щоб ми прокинулися, нам треба почути: «Козли!»?

Кадр із фільму М. Ілленка "Невелика подорож на великій каруселі"